RNI NO. MAHMAR/2020/84035

कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत
संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

दि.19 जानेवारी 2026

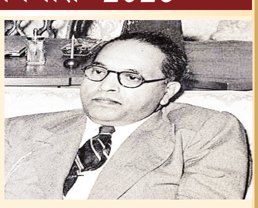

1937 काँग्रेस सरकारने मंत्रिमंडळ बनविले.
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा मुंबई विधिमंडळ सदस्य म्हणून शपथविधी.
1946 बंगाल मधून घटना समितीवर डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांची निवड.
संकलन : प्रा. यशवंत दुपटे

सोमवार, १९ जानेवारी २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : २४ | दैनिक | किंमत : ₹५/-
Monday, 19 January 2026 | Year : 6 | Issue : 24 | Daily | Rate: Rs. 5/-

... शिंदेंनाही भाजपचा महापौर नको : संजय राऊत

* शिंदे यांनी 29 असो वा 25 नगरसेवकांना तात्काळ सोडावे.
* शिवसेना यूबीटी नेते म्हणाले, आम्हाला आणि आमच्या मित्रांना ताज हॉटेलमध्ये जायचे आहे, पण आम्ही तिथे जाऊ आणि तिथे गोंधळ होईल, पण तरीही आम्ही तिथे जाऊ.
* संजय राऊत यांनी दावा केला की एकनाथ शिंदे यांच्या गटातील अनेक नगरसेवक आमच्या संपर्कात आहेत. मुंबईत भाजपचा महापौर कोणाला हवा आहे? स्वतः एकनाथ शिंदे यांनाही हे नको आहे.

हॉटेल बदलले तुरुंगात ...

मुंबई : मुंबईतील महापौरपदावरील सस्पेन्स सातत्याने वाढत आहे. निवडणूक निकालानंतर, एकनाथ शिंदे यांच्या शिवसेनेने भाजपकडून अडीच वर्षांच्या कार्यकाळात महापौरपदाची मागणी केली आणि त्यांचे नगरसेवक एका हॉटेलमध्ये ठेवले आहेत. मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी कोणताही वाद नाकारला आहे, परंतु या घडामोडींच्या पार्श्वभूमीवर शिवसेना (यूबीटी) सक्रिय झाली आहे आणि प्रथम, उद्धव ठाकरे यांनी देवाची इच्छा असेल तर शिवसेनेचा (यूबीटी) महापौर निवडला जाईल असे सांगून खळबळ उडवून दिली आहे. आता, संजय राऊत यांनी सांगितले आहे की अनेक शिवसेनेच्या नगरसेवकांना भाजपचा महापौर नको आहे आणि बरेच जण त्यांच्या संपर्कात आहेत.

खासदार संजय राऊत म्हणतात, ...या युतीतून (भाजप-शिवसेना) आलेले नगरसेवक... कोणीतरी त्यांचे अपहरण करेल, धमकी देईल किंवा त्यांना इजा करेल या भीतीने, त्यांना ताज हॉटेलमध्ये बंदिवान ठेवण्यात आले आहे. एकनाथ शिंदे यांनी ताजमहल बदलले आहे...

बीएमसी निवडणुकीत भाजप 89 जागा जिंकून सर्वात मोठा पक्ष म्हणून उदयास आला. तथापि, भाजप स्वतः महापौर निवडण्याच्या स्थितीत नाही आणि बहुमत गाठण्यासाठी शिवसेनेची आवश्यकता आहे. शिवसेनेने 29 जागा जिंकल्या. तथापि, दोन्ही पक्षांच्या नगरसेवकांची एकत्रित संख्या 118 आहे. 227 जागांच्या मुंबई महानगरपालिकेत बहुमताचा आकडा 114 आहे आणि महायुतीकडे बहुमताच्या आकड्यापेक्षा फक्त चार नगरसेवक जास्त आहेत. शिवसेना यूबीटीकडे 65 नगरसेवक आहेत आणि काँग्रेसने 24 नगरसेवक जिंकले आहेत. याशिवाय, मनसेकडे सहा, राष्ट्रवादी-शरद पवार गटाकडे एक, एआयएमआयएमकडे आठ आणि समाजवादी पक्षाकडे दोन आहेत. अशा परिस्थितीत, जर महाविकास आघाडीने महायुतीच्या काही नगरसेवकांना तोडण्यात यश मिळवले, तर महाविकास आघाडी मुंबई महापालिकेत महापौर निवडू शकते. म्हणूनच मुंबई महानगरपालिकेच्या नियंत्रणासाठीची लढाई अधिकाधिक रंजक बनली आहे.

> एकनाथ शिंदे यांनी नगरसेवकांना अशा प्रकारे हॉटेलमध्ये ठेवणे हा कायदा आणि सुव्यवस्थेचा प्रश्न आहे. नगरसेवकांना त्यांचे अपहरण किंवा हल्ला होण्याची भीती आहे. म्हणूनच शिंदे यांनी त्यांना ताज हॉटेलमध्येच बंदिस्त केले आहे, जिथे कडक पोलिस बंदोबस्त आहे. ही अत्यंत चिंतेची आणि नगरसेवकांच्या अधिकारांचे उल्लंघन करणारी बाब आहे.
>
> – संजय राऊत

सत्तेसाठी युती करा, नंतर मित्रपक्षांना कमकुवत करा...: कपिल सिब्बल

मुंबई : राज्यसभा खासदार कपिल सिब्बल यांनी रविवारी भाजपच्या निवडणूक रणनीतीवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले. ते म्हणाले की ज्या राज्यांमध्ये भाजप सत्तेत नाही किंवा बहुमताचा अभाव आहे, तिथे भाजप इतर राजकीय पक्षांसोबत युती करते, सत्तेत येते आणि नंतर त्या युतीतील भागीदारांना कमकुवत करते. सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्म X वरील एका पोस्टमध्ये सिब्बल यांनी भाजपच्या राजकारणावर आणि रणनीतीवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले.

ज्या राज्यांमध्ये ते सत्तेत नाहीत किंवा बहुमताची कमतरता आहे, तिथे ते सत्तेत येण्यासाठी इतर पक्षांशी युती करतात आणि नंतर त्यांना बाजूला सारतात, असेही सिब्बल म्हणाले की, ही रणनीती बिहारमध्ये यशस्वी झाली आणि आता महाराष्ट्रातही ती अवलंबली जात आहे.

कपिल सिब्बल यांचा आरोप आहे की भाजप आपल्या राजकीय महत्त्वाकांक्षा पूर्ण करण्यासाठी आपल्या आघाडीतील भागीदारांना कमकुवत बनवते. बिहार आणि आता महाराष्ट्रात हे स्पष्ट आहे, जिथे भाजपने युती केल्यानंतर हळूहळू आपल्या आघाडीतील भागीदारांना बाजूला केले आहे.

मुंबई महानगरपालिकेत (BMC) भाजपने 227 पैकी 89 जागा जिंकून उद्धव ठाकरे कुटुंबाच्या तीन दशकांच्या राजवटीला आव्हान दिले. दरम्यान, शिवसेनेचा मित्रपक्ष असलेल्या शिवसेनेने (शिंदे गटाने) 29 जागा जिंकल्या. शिवाय, उद्धव ठाकरेंच्या नेतृत्वाखालील शिवसेनेने (UBT) 65 जागा जिंकल्या. शिवाय, महाराष्ट्रातील इतर महानगरपालिकांमध्ये भाजपने जोरदार कामगिरी केली. नवी मुंबईत भाजपने 65 जागा जिंकल्या, तर पुण्यात 119 जागा, नागपूरमध्ये 102 जागा आणि ठाण्यात बहुमत. काँग्रेस आणि इतर पक्षांच्या दोन दिवसांच्या कामगिरीनंतर बेलडांग्यात परिस्थिती सुधारली काँग्रेस पक्षाने निवडणूक शर्यतीत थोडीशी मंदी दाखवली, परंतु तरीही काही भागात आपला प्रभाव कायम ठेवला. भिवंडीमध्ये पक्षाने 30, चंद्रपूरमध्ये 27 आणि लातूरमध्ये 43 जागा जिंकल्या. त्याचप्रमाणे, राष्ट्रवादी काँग्रेस (अजित पवार गट) ने पुण्यात 27 जागा जिंकल्या, तर इतर लहान पक्षांनीही काही जागा जिंकल्या.

महत्त्वाच्या बातम्या

झारखंडमध्ये भीषण अपघात

राची : झारखंडमधील लातेहार जिल्ह्यातील महुआडांड पोलीस ठाण्याच्या हद्दीत असलेल्या ओरसा व्हॅलीत बस उलटून भीषण अपघात झाला आहे. घटनेची माहिती मिळताच महुआडांड पोलीस ठाण्याचे प्रभारी मनोज कुमार यांनी तातडीने घटनास्थळी धाव घेतली. पोलीस प्रशासनाकडून घटनेची सखोल चौकशी सुरू करण्यात आली आहे. बसमध्ये 80 लोक बसलेले होते. आतापर्यंत पाच महिलांचे मृतदेह बाहेर काढण्यात आले असून, बसखाली आणखी मृतदेह असण्याची शक्यता आहे. तर काही जखमी प्रवासीही बसखाली अडकल्याची शक्यता वर्तवली जात आहे. अपघातग्रस्त बस ही बलरामपूर येथील ज्ञान गंगा हायस्कूलची स्कूल बस असल्याचे समजते.

भारतीय असल्याचा अभिमान आहे : एआर रहमान

नवी दिल्ली : ऑस्कर आणि गोल्डन ग्लोब विजेते संगीतकार ए.आर. रहमान सध्या वादात अडकले आहेत. रहमान यांनी अलीकडेच एका मुलाखतीत बॉलिवूडमध्ये काम न मिळण्यामागील काही कारणे उघड केली. त्यांनी इंडस्ट्रीमध्ये वाढत्या जातीयवादाबद्दलही भाष्य केले. अलिकडेच ए.आर. रहमान यांनी बीबीसी एशियनला दिलेल्या मुलाखतीत इंडस्ट्रीबद्दल ही टिप्पणी केली. त्यांनी विकी कौशल अभिनीत 'छवा' हा चित्रपट फुटीरतावादी असल्याचेही म्हटले. आता, त्यांच्या टिप्पणीवरून वाद वाढत असताना ते असे म्हणत आहेत की त्यांचा कधीही कोणालाही दुखावण्याचा हेतू नव्हता. त्यांच्या शब्दांचा गैरसमज झाला असेल. त्यांना भारतीय असल्याचा अभिमान आहे, जिथे अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य नेहमीच संरक्षित राहिले आहे.

भाजपाचा विजय धर्माच्या नजरेतून पाहू नका : असदुद्दीन ओवैसी

औरंगाबाद : राज्यात झालेल्या 29 महानगरपालिकांच्या निवडणुकीत भाजपा किंवा इतर पक्षांची चर्चा होत असताना एआयएमआयएमने आश्चर्यकारक कामगिरी केली आहे. असदुद्दीन ओवैसींच्या या पक्षाने राज्यातील 13 महानगरपालिकांमध्ये तब्बल 126 नगरसेवक जिंकून आणले आहेत. तर, छत्रपती संभाजीनगर आणि मालेगावसाख्या महापालिकांमध्ये जोरदार विजय मिळवला आहे. दरम्यान, हा विजय धर्माच्या चष्म्यातून न पाहण्याचे आवाहन असदुद्दीन ओवैसी यांनी केले आहे. महाराष्ट्रातील महापालिका निवडणुकीत एमआयएमने 126 जागा जिंकल्या, याचे श्रेय कोणाला जाते? असा प्रश्न विचारला असता असदुद्दीन ओवैसी म्हणाले, 'आम्ही सर्वत्र सक्रिय होतो. जिथे आम्हाला लोकसभा आणि विधानसभा निवडणुकीत यश मिळाले नाही, त्या ठिकाणीही आम्ही कार्यरत राहिलो. सर्वांना भेटत राहिलो, त्यांच्या मुद्द्यांवर काम केले, अनेकठिकाणी सार्वजनिक सभा आयोजित केल्या. आमचे नेते खूप प्रवास करत राहिले. आम्ही निवडणूक प्रचाराचा जोरदार कार्यक्रम राबवला. मालेगावमध्ये मोहम्मद इस्माईल अब्दुल खालिक आमचे आमदार आहेत. गोवंडीमध्ये आम्ही आठ जागा जिंकलो आहोत. औरंगाबादमध्ये आमचा हिंदू उमेदवार जिंकला आहे. तुम्ही प्रत्येक गोष्टीकडे फक्त एकाच धर्माच्या नजरेतून पाहू शकत नाही.

संगमावर जाताना शंकराचार्य अविमुक्तेश्वरानंद यांना पोलिसांनी रोखल

नवी दिल्ली : मौनी अमावस्येच्या शुभ मुहूर्तावर प्रयागराज येथे संगम नगरीत कडेकोट सुरक्षा व्यवस्था आहे. मात्र, येथे एक मोठा वाद निर्माण झाला. पोलिसांनी ज्योतिर्पीठाचे शंकराचार्य स्वामी अविमुक्तेश्वरानंद सरस्वती यांच्या ताफ्याला संगम तीरावर जाण्यापासून रोखले, यामुळे परिसरात तणावाचे वातावरण निर्माण झाले होते. पोलिस प्रशासनाच्या म्हणण्यानुसार, मौनी अमावस्येच्या पार्श्वभूमीवर संबंधित परिसर 'नो-व्हेइकल झोन' म्हणून घोषित करण्यात आला आहे, कोणत्याही मोठ्या ताफ्याला किंवा वाहनाला पुढे जाण्यास मनाई आहे. शंकराचार्य यांना संगम तीरावर जाण्यापासून रोखण्यात आले. पोलिसांनी ताफ्याला थांबवताच समर्थक आणि पोलिसांमध्ये जोरदार वाद झाला. हा वाद इतका वाढला की पोलिस आणि शंकराचार्यांचे शिष्य यांच्यात धक्का-बुक्कीही झाली. गर्दी नियंत्रित करण्यासाठी पोलिसांनी समर्थकांना मागे ढकलले, यामुळे संतांमध्ये संतापाचे वातावरण आहे.

इराणमधी हिंसक निदर्शनांमध्ये 5,000 लोकांचा मृत्यू

तेहरान : इराणमध्ये सुरू असलेल्या हिंसक निदर्शनांनी देशाला हादरवून टाकले आहे. इराणी अधिकाऱ्यांच्या मते, देशभरात झालेल्या निदर्शनांमध्ये आतापर्यंत किमान 5,000 लोकांचा मृत्यू झाला आहे. मृतांमध्ये जवळपास 500 सुरक्षा कर्मचारी असल्याचे वृत्त आहे. सरकारने दहशतवादी आणि सशस्त्र दंगलखोरांवर नागरिकांना लक्ष्य केल्याचा आरोप केला आहे. इराणी अधिकाऱ्यांच्या मते, आर्थिक अस्थिरता, महागाई आणि बेरोजगारीचा निषेध करण्यासाठी 28 डिसेंबर रोजी निदर्शने सुरू झाली. सुरुवातीला लोक दैनंदिन समस्यांविरुद्ध रस्त्यावर उतरले. तथापि, दोन आठवड्यांतच परिस्थिती झपाट्याने बिघडली आणि आंदोलनाने राजकीय वळण घेतले. अनेक शहरांमध्ये सरकारविरोधी घोषणा आणि धार्मिक राजवट रद्द करण्याच्या मागण्या करण्यात आल्या. आतापर्यंत नोंदवलेल्या मृतांच्या संख्येची पूर्णपणे पडताळणी झाली आहे असे अधिकाऱ्यांचे म्हणणे आहे. अंतिम मृतांच्या संख्येत लक्षणीय वाढ होण्याची शक्यता कमी असल्याचा सरकारचा दावा आहे. अधिकाऱ्यांचे म्हणणे आहे की अनेक ठिकाणी हिंसाचार नियंत्रणाबाहेर गेला आहे, ज्यामुळे सुरक्षा दलांना कठोर उपाययोजनांचा अवलंब करावा लागला.

मणिपूरमधील दुर्लक्षाबद्दल काँग्रेसची भाजपवर टीका

इंफाळ : मणिपूरमधील तणावाच्या पार्श्वभूमीवर, काँग्रेसने पुन्हा एकदा भाजप सरकारवर जोरदार हल्ला चढवला आहे. पक्षाने रविवारी म्हटले आहे की, भाजपच्या नेतृत्वाखालील केंद्र सरकारने गेल्या पाच वर्षांत मणिपूरला निष्काळजीपणे हाताळले आहे, ज्यामुळे राज्याच्या सुरक्षा आणि अर्थव्यवस्थेवर गंभीर परिणाम झाला आहे. हा आरोप काँग्रेसचे मणिपूर व्यवहार प्रभारी क्रिस्टोफर टिळक यांनी केला. टिळक हे सध्या सुरू असलेल्या वांशिक हिंसाचाराने प्रभावित झालेल्या भागांना भेट देण्यासाठी आणि पक्षाच्या 'मनरेगा वाचवा' मोहिमेत सहभागी होण्यासाठी मणिपूरला आले होते. पत्रकारांशी बोलतांना टिळक म्हणाले, *'मणिपूरमध्ये जे घडले ते अत्यंत दुर्दैवी आहे. गेल्या पाच वर्षांत केंद्र सरकारने राज्याची जबाबदारी घेतली नाही. अर्थव्यवस्था वाईट स्थितीत आहे आणि आता सुरक्षा, विशेषतः सीमा सुरक्षा ही देखील चिंतेची बाब आहे.'* मे 2023 पासून खोऱ्यातील मेतेई समुदाय आणि डोंगराळ भागातील कुकी समुदाय यांच्यात झालेल्या संघर्षात किमान 260 लोक मारले गेले आहेत आणि हजारो लोक विस्थापित झाले आहेत.

म्यानमारच्या सीमेवर असलेले हे राज्य फेब्रुवारी 2025 पासून राष्ट्रपती राजवटीत आहे, जेव्हा मुख्यमंत्री एन. बिरेन सिंग यांनी राजीनामा दिला होता. 2017 आणि 2022 च्या विधानसभा निवडणुकीनंतर सिंग यांनी हे पद भूषवले. टिळकांनी आरोप केला की केंद्र सरकार मणिपूरबद्दल गंभीर नाही. त्यांनी सांगितले की त्यांच्या गेल्या भेटीत राष्ट्रपती राजवट असूनही काही भूमिगत गटांनी बंद पाळला होता. काँग्रेसची मनरेगा वाचवा मोहीम. हे उल्लेखनीय आहे की काँग्रेस पक्षाने 3 जानेवारी रोजी ÷मनरेगा वाचवा÷ मोहिमेची घोषणा केली होती, जी 10 जानेवारी ते 25 फेब्रुवारी दरम्यान चालेल. यामध्ये, पक्ष व्हीबी रामजी कायदा रद्द करण्याची, मनरेगाला हक्कांवर आधारित कायदा म्हणून पुनर्संचयित करण्याची, काम करण्याचा अधिकार देण्याची आणि पंचायतींना सक्षमीकरण करण्याची मागणी करेल.

गझनीच्या महमूदप्रमाणेच मोदींची बुलडोझर कार्यवाई

मुंबई : सोमनाथाचे मंदिर गजनीच्या मेहमुदने उद्धवस्थ केले. त्याचपद्धतीने भारतीय जनता पक्ष व पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी वाराणसीमधील पुण्यश्लोक अहिल्यादेवींनी बांधलेल्या मणिकर्णिका घाटावर बुलडोझर चालवला आहे. भाजपा व नरेंद्र मोदी यांना अहिल्यादेवींच्या स्मृती पुसून टाकायच्या आहेत, म्हणूनच अत्यंत निर्दयी व विकृतपणे घाट व घाटावरील मूर्ती नष्ट करण्यात आल्या आहेत, अशी टीका काँग्रेसचे प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सपकाळ यांनी केली आहे. टिळक भवन येथे प्रसार माध्यमांशी बोलतांना काँग्रेस प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सपकाळ यांनी, मणिकर्णिका घाट उद्ध्वस्थ करणाऱ्या भाजपा व नरेंद्र मोदी यांचा तीव्र निषेध केला व ते पुढे म्हणाले की, अहिल्यादेवींचा 300 वा जन्मशताब्दी उत्सव साजरा करण्यासाठी भाजपा सरकार एकीकडे कोट्यवधी रुपये खर्च करत आहे तर दुसरीकडे मात्र अहिल्यादेवींच्या स्मृती पुसण्याचे पाप करत आहे. हिंदुत्वाचा टेंभा मिरवणाऱ्या भाजपाचा हा दुटप्पीपणा जनतेनेसमोर उघड झाला आहे. नरेंद्र मोदींच्या अंगात गजनीचे भूत शिरले आहे, असा गंभीर आरोप करून अहिल्यादेवींचा अपमान महाराष्ट्राची जनता कदापी सहन करणार नाही. भाजपा व मोदींच्या या कृतीविरोधात काँग्रेस पक्ष रस्त्यावर उतरून तीव्र विरोध करेल असा इशाराही काँग्रेस प्रदेशाध्यक्ष सपकाळ यांनी दिला आहे.

केवळ 9 टक्के मते अधिक अन् भाजपला 102 जागा

नागपूर : केवळ 8.85 टक्के अधिक मते घेत काँग्रेसच्या 34 जागाच्या अडीचपट जागा जिंकण्याची किमया भाजपने नागपुरात केली. महापालिका निवडणुकीत उत्तम रणनीती आणि योग्य नियोजनातून भाजपचे कमळ शहरातील 102 जागांवर फुलले. विशेष म्हणजे, महापालिकेच्या निवडणूक डेटातील आकडेवारीनुसार भाजपने केवळ सरासरी 8.85 टक्के मते अधिक घेतली. भाजपला सरासरी 41.69 टक्के, तर काँग्रेसला सरासरी 32.84 टक्के मते मिळाली. भाजप व काँग्रेसच्या तुलनात्मक टक्केवारीचा आधार घेतल्यास केवळ 34 जागांमुळे काँग्रेसच्या रणनीतीकारांवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित होत आहे. मागील निवडणुकीच्या तुलनेत काँग्रेसच्या जागांमध्ये पाचने वाढ झाली असली तरी भाजपच्या तुलनेत काँग्रेसची रणनीती फसल्याचे दिसून येत आहे. शहरात एकूण 24 लाख 83 हजार 112 मतदार असून यापैकी 51.44 टक्के अर्थात 12 लाख 77 हजारावर मतदारांनी मतदानाचा हक्क बजावला. यातील सरासरी 41.69 मते भाजपच्या पारड्यात गेली, तर सरासरी 32.84 टक्के मते काँग्रेसच्या पदरात पडली.

भाजपला मागील निवडणुकीच्या तुलनेत सहा जागांचे नुकसान झाले. या सहा जागांच्या नुकसानीसाठी भाजपच्या परंपरेनुसार निश्चितच चिंतन केले जाईल. परंतु काँग्रेसच्या गोटात पाच जागा वाढल्याचाच आनंद साजरा केला जात आहे. भाजपविरोधातील मुद्द्यांना लोकांपर्यंत पोहोचवून पुन्हा महापालिकेत सत्तेत परतण्याची संधी असतानाही झालेल्या मोठ्या पराभवाबाबत चर्चेसाठी काँग्रेसला सवड नसल्याचे चित्र आहे.

काँग्रेस व भाजप यांना मिळालेल्या मतांमध्ये केवळ सरासरी 8.85 टक्क्यांचा फरक आहे. त्यामुळे भाजपचे 102 जागांचे यश आणखी ठळकपणे दिसते आहे. त्याचवेळी पाच जागा वाढूनही काँग्रेसचे अपयश स्पष्ट होत आहे. भाजपच्या सुक्ष्म नियोजनाचे सुपरिणाम दिसून येत आहे. शहर भाजपाध्यक्ष दयाशंकर तिवारी व त्यांच्या सहकाऱ्यांनी वरिष्ठ नेत्यांनी दिलेल्या सूचनांची अंमलबजावणी केली. काँग्रेसला याच नियोजनाच्या अभावाचा फटका बसल्याची चर्चा आहे. या निवडणुकीत भाजपला जवळपास 5 लाख 32 हजार, तर काँग्रेसला जवळपास 4 लाख 19 हजार मते मिळाली. एकूणच भाजपच्या रणनीतीपुढे काँग्रेस निष्प्रभ ठरल्याचे दिसून येत आहे. अपक्षांनीही सरासरी 4.4 टक्के अर्थात जवळपास 2 लाख 22 हजारांवर मते घेत दिग्गजांना महापालिकेत जाण्यापासून रोखल्याचे अधोरेखित होत आहे. विशेष म्हणजे, इतर राज्यांतून नोंदणीकृत पक्षांनी सरासरी 3.17, तर निवडणूक आयोगाकडून नोंदणी केलेल्या लहान पक्षांनी 1.5 टक्क्यांपर्यंत मते घेतली. यात प्रामुख्याने 'एमआयएम'चा समावेश करता येईल.

वकीलांना अशिलाच्या बाबींसाठी आरटीआय अंतर्गत माहिती मागता येणार नाही

नवी दिल्ली : केंद्रीय माहिती आयोगाने (सीआयसी) असा निर्णय दिला आहे की वकील त्यांच्या अशिलांच्या प्रकरणांची माहिती मिळविण्यासाठी माहिती अधिकार (आरटीआय) कायद्याचा वापर करू शकत नाहीत. आयोगाने म्हटले आहे की अशा प्रकारे पारदर्शकता कायद्याचा वापर केल्याने त्याचा प्राथमिक उद्देशच हरवून बसतो. हरियाणातील जवाहर नवोदय विद्यालयातील फळे आणि भाजीपाला पुरवठा करार रद्द करण्याशी संबंधित वादात दाखल केलेले दुसरे अपील केंद्रीय माहिती आयोगाने (सीआयसी) फेटाळून लावले आहे. माहिती आयुक्त सुधा राणी रेलांगी म्हणाले की, अपीलकर्त्या वकिलाने संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाला फळे आणि भाजीपाला पुरवठा करणाऱ्या त्यांच्या भावाच्या वतीने माहिती मागितली होती. निकालाचा हवाला देत, आयोगाने यावर भर दिला की माहिती अधिकार कायद्याच्या प्रशंसनीय उद्दिष्टांचा वैयक्तिक फायद्यासाठी गैरफायदा घेतला जाऊ शकत नाही आणि वकिलांच्या हातात त्यांच्या प्रॅक्टिसला चालना देण्यासाठी सर्व प्रकारची माहिती मिळवण्याचे शस्त्र बनू नये. आगीत अनेक रेकॉर्ड नष्ट झाले आणि सूट अंतर्गत वैयक्तिक माहिती योग्यरित्या नाकारण्यात आली या सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या दाव्याची दखल घेत, आयोगाने म्हटले आहे की त्यांना सीपीआयओच्या उत्तरात कोणतीही चूक आढळली नाही. म्हणून, अपील निकाली काढण्यात आले आणि लेखी सबमिशनची प्रत अपीलकर्त्याला सामायिक करण्याचे निर्देश देण्यात आले.

चला आपला बहुजन सौरभ बलशाली करू या !

आपल्या बहुजन समाजातील महापुरुषांच्या विचारांवर आपण सर्व क्षेत्रांत उल्लेखनीय कामगिरी केली आहे. त्यांच्या जयंती निमित्त आपण वैयक्तीक अथवा मित्रांच्या/ संस्था/संघटनेची शुभेच्छा जाहिरात स्वरुपात देऊन दैनिक बहुजनसौरभला आर्थिक सहकार्य करावे!

वर्तमानपत्रात बातम्या, लेख, कथा, कविता हवे असते तसेच जाहिराती गरजेच्या असतात हे लक्षात घेऊन आपण आपल्या कुटुंबातील सदस्याचे जयंती-स्मृतीदिन, वाढदिवस, सण, उत्सव, व्यवसाय, उत्पादने इत्यादी अनेक बाबतीत आपल्या समाजातील उद्योजक व व्यवसायिक यांनी जाहिरात देऊन किंवा जसे शक्य आहे तसे आर्थिक मदत केली तरच आपण आपलाच मिडीया बलशाली करू शकतो!

मुख्य संपादक, दैनिक बहुजन सौरभ

“ सेवा जवळून, आदर दुरून आणि ज्ञान आतून असावे.
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ”

बहुजन सौरभ संपादकीय

अहिंसेचा विजय

डोनाल्ड ट्रम्प पुन्हा एकदा अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष झाल्यानंतर जागतिक राजकारणात अस्वस्थता निर्माण झाली. त्यांच्या पूर्वीच्या कार्यकाळातील आक्रमक भाषा, एकतर्फी निर्णय आणि युद्धोन्मुख धोरणांचा अनुभव जगाने घेतलेला आहे. त्यामुळे त्यांच्या पुनरागमनानंतर अनेक देशांच्या मनात भीती आणि संशय निर्माण होणे स्वाभाविक होते. विशेषतः इराण, मध्य पूर्व आणि युरोपातील काही संवेदनशील भागांमध्ये तणावाचे वातावरण अधिक गडद झाले. राष्ट्राध्यक्षपदाची सूत्रे हाती घेतल्यानंतर ट्रम्प यांनी इराणविरोधात कठोर भूमिका घेतली. निर्बंध, धमक्या आणि सैनिकी हालचालींमुळे युद्धाची शक्यता प्रत्यक्षात येईल की काय, अशी भीती व्यक्त केली जात होती. अमेरिकेच्या लष्करी हालचालींना प्रत्युत्तर म्हणून इराणनेही मध्य पूर्वेतील अमेरिकन लष्करी तळांवर हल्ला करण्याचा इशारा दिला. या पार्श्वभूमीवर संपूर्ण मध्य पूर्व पुन्हा एकदा युद्धाच्या उंबरठ्यावर उभा राहिला होता. मध्य पूर्वेतील देश आधीच दशकानुदशके चाललेल्या युद्धांनी उद्ध्वस्त झालेले आहेत. सीरिया, इराक, येमेन, पॅलेस्टाईन यांसारख्या देशांमध्ये सामान्य नागरिकांचे जीवन असह्य झाले आहे. अशा परिस्थितीत नव्या युद्धाची ठिणगी पडली असती, तर त्याचे परिणाम केवळ त्या प्रदेशापुरते मर्यादित राहिले नसते. तेलपुरवठा, जागतिक अर्थव्यवस्था, निर्वासितांचा प्रश्न आणि दहशतवाद या सर्व समस्या अधिक तीव्र झाल्या असत्या. त्यामुळे मध्य पूर्वेतील अनेक देशांनी अमेरिकेला संयम बाळगण्याचे आवाहन केले. युरोपातील देश, तसेच इतर जागतिक महासत्तांनीही युद्धाला स्पष्ट विरोध दर्शवला. याच काळात ग्रीनलँडसारख्या रणनीतिकदृष्ट्या महत्त्वाच्या भागांमध्ये आणि युरोपमध्ये वाढणारा तणाव हा अप्रत्यक्षपणे रशियाशी संबंधित असल्याचे मानले गेले. अशा स्थितीत एखादा छोटा संघर्षही जागतिक युद्धाचे स्वरूप धारण करू शकतो, ही भीती सर्वत्र व्यक्त होत होती. महत्त्वाची बाब म्हणजे, अमेरिकेतही ट्रम्प यांच्या युद्धनीतीविरोधात अंतर्गत विरोध तीव्र झाला. सामान्य नागरिक, मानवाधिकार संघटना, बुद्धिजीवी आणि काही राजकीय नेत्यांनी उघडपणे सांगितले की अमेरिकेला आणखी एका युद्धाची गरज नाही. देशांतर्गत आर्थिक अडचणी, बेरोजगारी, सामाजिक विषमता, आरोग्य व्यवस्था आणि शिक्षण यांसारख्या गंभीर प्रश्नांकडे लक्ष देणे अधिक गरजेचे आहे. युद्ध हे या समस्यांवर उत्तर नाही, तर त्यांना अधिक गंभीर करणारे कारण आहे, हे अमेरिकन जनतेने ठामपणे मांडले. या सर्व आंतरराष्ट्रीय आणि अंतर्गत दबावांचा परिणाम असा झाला की अखेरीस युद्धाची कल्पना मागे पडली. विविध देशांनी, वेगवेगळ्या विचारसरणी असूनही, एकत्रितपणे एकच स्पष्ट संदेश दिला – युद्ध नको, शांतता हवी. ही एक अत्यंत महत्त्वाची आणि आशादायक बाब आहे.

युद्ध टळणे ही कोणत्याही एका देशाची हार किंवा विजय नाही. ही संपूर्ण मानवजातीची जीत आहे. युद्धात नेहमी शस्त्रे जिंकतात, पण माणुसकी हरते. शांततेतच विकास, प्रगती आणि मानवी मूल्यांचे रक्षण शक्य आहे. ‘डोळ्याच्या बदल्यात डोळा घेतला तर अख्खे जग आंधळे होईल.’ आज संपूर्ण जगाला युद्ध नको आहे. लोकांना शांततेत, सुरक्षिततेत आणि सन्मानाने जगायचे आहे. हा केवळ राजकीय निर्णय नाही, तर मानवी विवेकाचा जागर, सामूहिक शहाणपणाचा आणि अहिंसेचा विजय आहे. हीच दिशा भविष्यातील जगासाठी आशेचा किरण ठरू शकते. डोनाल्ड ट्रम्प पुन्हा एकदा अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष झाले आणि जागतिक शांततेवर प्रश्नचिन्ह उभे राहिले. त्यांच्या राजकीय कारकिर्दीचा इतिहास पाहता युद्ध, धमक्या आणि दडपशाही हीच त्यांची ओळख राहिली आहे. आंतरराष्ट्रीय कायदे, जागतिक संस्था आणि मानवी मूल्ये यांकडे दुर्लक्ष करून ‘अमेरिका फर्स्ट’च्या नावाखाली जगाला वेठीस धरण्याची प्रवृत्ती पुन्हा एकदा समोर आली. सत्तेत येताच ट्रम्प यांनी इराणविरोधात आक्रमक भूमिका घेतली. निर्बंध, लष्करी हालचाली आणि खुले युद्धसदृश इशारे यामुळे मध्य पूर्व पुन्हा पेटणार की काय, अशी स्थिती निर्माण झाली. अमेरिकेच्या युद्धनौका आणि सैन्य हलले, तसेच इराणनेही मध्य पूर्वेतील अमेरिकन लष्करी तळांवर हल्ला करण्याची धमकी दिली. हे केवळ दोन देशांमधील वाद नव्हते, तर संपूर्ण जगाला युद्धाच्या खाईकडे ढकलणारे पाऊल होते. मध्य पूर्व आधीच रक्तपाताने थकलेला प्रदेश आहे. अमेरिकेच्या हस्तक्षेपवादी धोरणांमुळे तेथील अनेक देश उद्ध्वस्त झाले आहेत. लाखो नागरिक बेघर झाले, हजारो निष्पाप जीव गेले, तरीही युद्धातून काहीही साध्य झाले नाही. तरीदेखील ट्रम्प यांना इतिहासातून काहीही शिकायचे नव्हते, हीच खरी शोकांतिका आहे. युरोप आणि इतर जागतिक महासत्तांनी ट्रम्प यांच्या युद्धोन्मुख धोरणांना ठाम विरोध केला. ग्रीनलँडसारख्या रणनीतिक भागांमध्ये निर्माण झालेला तणाव आणि त्यामागील रशियाशी संबंधित संकेत यामुळे छोटा संघर्षही तिसऱ्या महायुद्धाची नांदी ठरू शकतो, ही जाणीव सर्वांनाच झाली. त्यामुळे जगाने यावेळी गप्प बसण्याऐवजी स्पष्ट भूमिका घेतली. अमेरिकेतही ट्रम्प यांच्या युद्धखोर मानसिकतेविरोधात आवाज उठला. सामान्य नागरिक, मानवाधिकार संघटना, बुद्धिजीवी आणि काही राजकीय नेत्यांनी थेट सांगितले –‘आम्हाला युद्ध नको.’ अमेरिकेच्या अंतर्गत समस्या सुटलेल्या नाहीत, आर्थिक विषमता वाढते आहे, सामाजिक सलोखा ढासळतो आहे, आणि तरीही राष्ट्राध्यक्ष युद्धाच्या हव्यासाने ग्रासलेले दिसतात, ही बाब गंभीर आहे. या आंतरराष्ट्रीय आणि देशांतर्गत दबावामुळे अखेरीस ट्रम्प यांना युद्धाची भाषा मागे घ्यावी लागली. ही माघार ट्रम्प यांची वैयक्तिक परिपक्वता नव्हे, तर जगभरातील जनमताचा विजय आहे. जगाने दाखवून दिले की सत्ता कितीही मोठी असली तरी सामूहिक इच्छाशक्तीपुढे ती झुकतेच. भारताने या संपूर्ण प्रकरणात परिपक्व, जबाबदार आणि शांततावादी भूमिका घेतली. भारताने स्पष्टपणे सांगितले की युद्ध नव्हे, तर संवाद आणि राजनैतिक तोडगा हाच एकमेव मार्ग आहे. ही भूमिका केवळ मुत्सद्देगिरी नाही, तर अहिंसेच्या विचारांची आजच्या जागतिक राजकारणातील गरज अधोरेखित करणारी आहे. युद्ध टळणे ही कोणत्याही एका राष्ट्राची हार किंवा विजय नाही. ही युद्धखोर राजकारणावर मानवी विवेकाची मात आहे. युद्धातून सत्ताधीशांना फायदा होतो, पण सामान्य जनता मात्र उद्ध्वस्त होते. आज जगाने हे पुन्हा एकदा ठामपणे नाकारले आहे. आज संपूर्ण जग स्पष्टपणे सांगत आहे – युद्ध नको आहे. लोकांना बॉम्ब नव्हे तर भाकरी हवी आहे, रणगाडे नव्हे तर रोजगार हवा आहे, आणि रक्तपात नव्हे तर सुरक्षित भविष्य हवे आहे. ही केवळ राजकीय भूमिका नाही, तर मानवतेचा जाहीरनामा आहे. हीच खरी अहिंसेची निर्णायक जीत आहे. ■ ■

भाजपाच्या घाणेरड्या राजकारणाने इतर पक्षांचा बळी

जोपर्यंत RSS/BJP च्या ताब्यात EVM आहे तोपर्यंत त्यांचीच सत्ता राहील. कुत्र्याला तुकडा टाकल्याप्रमाणे विरोधी पक्षाला काही जागा देतील. म्हणजे नंतर म्हणता येते की EVM जर गैर आहे तर मग विरोधी पक्षांना सुद्धा इतक्या जागा मिळाल्याच ना अहिल्यानगर असो वा पुणे मुंबई असो. येणार तर BJP चा. बाकीच्याना कुत्र्याला टाकतात तसे छोटे तुकडे मिळतील, चघळायला. सर्व विरोधी पक्षातील जवळपास सर्वच नेते हे भ्रष्ट आहेत. म्हणूनच त्यांची EVM च्या विरोधात बोलण्याची हिम्मत होत नाही. कोणीही पूर्ण ताकदीने EVM च्या विरोधात उभे रहात नाही. आरएसएस खूप धूर्त आहे. म्हणूनच आता बहुजनांना 22 फेब्रुवारी 2026 ला या EVM च्या विरोधात नागपूर ला जाऊन आरएसएसच्या कार्यालयाला घेराव घालावाच लागेल.

सर्व शंका ईव्हीएम मशीनच्या कंट्रोल युनिटमध्ये आहेत; कंट्रोल युनिट म्हणजे ईव्हीएम मशीनमधील सर्वस्व आहे. व्हीव्हीपीएटी आणि बॅलेट युनिट हे फक्त एक देखावा आहे. ते मतदारांसाठी खेळण्याचे साधन आहेत! म्हणूनच बरेच लोक बॅलेट युनिट आणि व्हीव्हीपीएटीला खेळणी म्हणतात. कारण आक्षेप घेतल्यानंतरही, निवडणूक आयोग मतपत्रिका मोजत नाही. मतदार बॅलेट युनिटवरील एक बटण दाबतो आणि मतपत्रिका व्हीव्हीपीएटीमध्ये पाडली जाते, परंतु नियंत्रण युनिटमध्ये मत कोणाला जाणार आहे? मतदाराला याची काहीच खात्री नसते! नियंत्रण युनिट आणि मतदार यांच्यात कोणताही संबंध नाही; मतदाराला त्यांचे मत नियंत्रण युनिटमध्ये जात असल्याचे दिसत नाही. अशाप्रकार श्ङ्करू फक्त मतदान केल्याचा भ्रम निर्माण करतात. मतदारांचे मत नियंत्रण युनिटमध्ये पोहोचले आहे की नाही हे त्यांना माहित्ती नसते. सत्य हे आहे की, ङ्क्क्ङ्क्ष मध्ये मतपत्रिका पडते. परंतु ती मोजली जात नाही. व संबंधित उमेदवाराला केलेले मत कंट्रोल युनिट मध्ये नोंद झाले की नाही याची खात्री मतदाराला होत नाही. नियंत्रण युनिटमध्ये मते साठवली जातात, तिथे ते मत ज्या उमेदवारांसाठी मते टाकले होते ते नियंत्रण युनिटमध्ये त्याच उमेदवाराला मिळाले की दुसऱ्याच नावांवर पोहोचले याची 100टक्के शंका येते. अशा बेभरवशाच्या कंट्रोल युनिटद्वारे मते मोजली जातात! ही मतदाराची, देशाची आणि लोकशाहीची थट्टा आहे. कंट्रोल युनिटद्वारे मत कधी बदलावे? ते किती वाजता करावे? किती मतांनंतर? कोणत्या निवडणुकीत ते करावे? कोणत्या निवडणुकीत ते करू नये? ते काय करावे आणि केव्हा करावे? विरोधक जिंकले तरी, कंट्रोल युनिटमध्ये सेटिंग्ज नसतील! कारण लोकांना मशीनवर विश्वास असावा आणि निषेध होऊ नयेत. कंट्रोल युनिटने आधीच सेट केलेले असू शकते...मत चोरी कशी शोधता येईल? केव्हा? ते किती वाजता करावे? किंवा मतमोजणी दरम्यान? निवडणुकीपूर्वी मॉक पोल दरम्यान कंट्रोल युनिटमधील मशीन साफ करणे, एकूण शून्य दाखवणे, मशीन बंद करणे आणि सील करणे, आणि नंतर ते चालू करणे आणि मतदानासाठी तयार करणे. हे सर्व देश आणि त्याच्या लोकांशी विश्वासघात आहे का? अनेक मतदारांना असे प्रश्न आहेत. म्हणूनच, अमेरिका, चीन, जपान, फ्रान्स, रशिया आणि इंग्लंडसारख्या प्रगत देशांमध्ये, मतपत्रिका वापरून निवडणुका घेतल्या जातात! हे अनेक पक्षांचे आणि जनतेचे मत आहे. आपल्या देशात, मते नियंत्रण युनिटकडे जातात का? जरी ती गेली तरी त्यांनी कोणाला मतदान केले? मतदाराला हे माहित नसते का? नियंत्रण युनिट मतदाराच्या हातात नसते! नियंत्रण युनिट आणि मतदार यांच्यात कोणताही संबंध नसतो! मतदारांकडे फक्त मतपत्रिका तपासण्यासाठी मतपत्रिका युनिट आणि व्हीव्हीपॅट मशीन असते. यामुळे मतदाराचे मतदान सुनिश्चित होत नाही. खरा खेळ नियंत्रण युनिटमध्ये सुरू होतो! सर्वात महत्वाची गोष्ट म्हणजे पूर्वी, मतपत्रिकांमधून थेट मतपेटीत टाकले जात असे! आजच्या ईव्हीएम मशीनमध्ये, मतदारांच्या हातात फक्त मतपत्रिका युनिट असते, जिथे ते चिन्हाशेजारील बटण दाबतात आणि त्यांची मतदानाची स्लिप तपासण्यासाठी व्हीव्हीपॅट असते. हे सर्व हास्यास्पद आहे! मतदारांना असा भ्रम आहे की त्यांचे मत नियंत्रण युनिटमध्ये साठवले जाते जिथे मते गोळा केली जातात! पूर्वीच्या काळात मतदार स्वतःच्या मतपत्रिका वापरून थेट मतदान पेटीत मतदान करत असत. पण आजकाल, ईव्हीएम मशीनमध्ये, मतदाराला मतपत्रिका युनिटवरील बटण दाबण्याची शक्ती असते आणि ते व्हीव्हीपीएटीमधील स्लिप पाहू शकतात, परंतु त्यांना नियंत्रण युनिटमध्ये त्यांचे मत कोणाला टाकले आहे याची कल्पना नसते! ईव्हीएम मशीनचा हा सर्वात मोठा संशयास्पद पैलू आहे! मतदाराच्या बुद्धिमत्तेच्या पलीकडे असलेली ही मतदान प्रणाली आहे! ही एक मूर्ख प्रणाली आहे, म्हणूनच अनेक देशांनी अनेक विद्वानांच्या मते ईव्हीएम मशीन नाकारल्या आहेत! नियंत्रण युनिटमध्ये सर्वकाही आधीच ठरवले जाते. हे अनेक लोकांचे मत आहे, विरोधी पक्ष जिंकला तर व्यवस्था ठीक आहे असे नाही! प्रत्येक निवडणुकीत नियंत्रण युनिटची स्थापना केली जाऊ शकत नाही! संबंधित यंत्रणा आवश्यकतेनुसार नियंत्रण युनिट समायोजित करून काम करत असावी. अशा चर्चा अनेक पक्षांमध्ये, सत्तेत आणि विरोधी पक्षातही दिसून येतात! जगातील अनेक देशांनी अनेक पक्षांच्या आणि संपूर्ण देशाच्या जनभावनेचा आदर करून ईव्हीएमचा वापर केला नाही. अनेक देशांनी त्यांना निवडणूक प्रक्रियेतून काढून टाकले! जगभरातील देशांनी ईव्हीएम नाकारले, परंतु भारत हा एकमेव देश आहे जिथे ईव्हीएम वापरले जातात! वर उल्लेख केलेल्या अनेक पक्षांच्या, विद्वानांच्या आणि जनतेच्या मतांशी तुम्ही सहमत आहात का? मत चोरीच्या कटात सहभागी असणाऱ्या निवडणूक आयोगाकडून निःष्पक्षपाती निकाल लावण्याची अपेक्षा आपण करू शकत नाही. ईव्हीएम विरोधात अनेक प्रकरण न्यायालयात जाऊन सुद्धा, ढिगभर पुरावे देऊन सुद्धा न्यायालय त्याच्यावर जर निर्णय देत नसेल तर न्यायालय खरेच न्याय देण्याचे कार्य करत आहे का हे आपणच विचार करावा. संविधानाने निवडणूक आयोगाला स्वतंत्र स्वायत्तता दिलेली आहे निवडणूक पारदर्शकपणे निःष्पक्षपाती व जनतेचे खरे प्रतिनिधित्व निवडून आणण्याची महत्त्वाची जबाबदारी दिलेली आहे. परंतु सध्या निवडणूक आयोग ती पूर्ण करण्यात विफल झालेला आहे. जगातील प्रगत देश निवडणुकी सारख्या महत्त्वपूर्ण गोष्टीत कधीही तंत्रज्ञानाचा वापर करत नाही. कारण तंत्रज्ञानात मानवी हस्तक्षेपाद्वारे फेरफार करता येतो. भारतात संख्येने अल्प असणारे पांढरपेशी लोक बहुसंख्य बहुजन लोकांवर राज्य करण्यासाठी ईव्हीएमचा वापर करतात. ग्रामपंचायती पासून संसदेपर्यंत विशिष्ट पक्षांना लाभ मिळवून देण्यासाठी ईव्हीएम वापरल जातेय. निवडणूक आयोगाने किमान संसद आणि विधानसभेला ईव्हीएम सोबत व्हीव्हीपॅट तरी लावली होती फक्त दाखवायला. ज्यामुळे मतदारांनी कुणाला मत दिले ते त्याला स्क्रीनवर दिसत तरी होते त्या व्हीव्हीपॅटची मोजणी त्यांनी केलीच नाही हा एक मोठा घोटाळा तर आहेच. त्यामुळे मतदारांनी ईव्हीएमवर दिलेले मत कुठल्या चिन्हाला गेले त्याला स्क्रीनवर दिसलेच नाही. मुळात ईव्हीएमवर मतदान केल्यानंतर स्क्रीनवर दिसलेले चिन्ह आणि त्या चिन्हाची पडलेली चिठ्ठी मोजून निकाल लावला पाहिजे तो खरा निकाल आहे. परंतु निवडणूक आयोग हा पारदर्शकपणा करतच नाही. का आणि कुणासाठी हा गंभीर प्रश्न आहे. त्यामुळे भारतीय निवडणूक आयोगच या भारतीय लोकशाहीला सुरुंग लावण्याच्या कटात सामील आहे हे उघड उघड दिसून येत आहे. बाकी निवडणुका घेणे, लाईन लावून मतदान करणे, बोटाला शाई लावणे हे केवळ मात्र नौटंकी राहिलेली आहे. यातून खरे लोकप्रतिनिधित्व निवडून येत नाही. खरे लोकप्रतिनिधित्व निवडून आणायचे असेल तर बॅलेट पेपरवर निवडणुका घेऊन पारदर्शकपणे जनमताचा कौल लक्षात घेऊन निवडणुकांचा निकाल लावणे ही महत्त्वाची जबाबदारी निवडणूक आयोगाची आहे. ती त्यांनी अचूकपणे आपले राष्ट्र पती आणि जनते प्रती कर्तव्य मानुन पार पाडायला हवी! परंतु तसे ते करताना दिसत नाहीत. या सर्व प्रकारातून अल्पसंख्य साडेतीन टक्के लोकांनी ज्यांचे हे राष्ट्रीय पक्ष आहेत. त्यांनी ईव्हीएमच्या माध्यमातून बहुसंख्य बहुजनावर पुन्हा गुलामी लादली आहे हे जवळजवळ सिद्ध झाले आहे. त्यामुळे ती तोडायची असेल तर पर्याय एकच ईव्हीएम मशीन बंद झाल्या करण्यासाठी जनतेनेच रस्तेवर उतरायला पाहिजे. ■ ■

बहुजन सौरभ

हरदास भिसे
मो. 9923742372

बंगालची संतप्त वाघीण नरडीचा घोट घेईल!

आय - पॅक वर ‘ईडी’ची धाड :- पश्चिम बंगालमधील ‘आय - पॅक’ (इंडियन पोलिटिकल ॲक्शन कमिटी) वर ‘ईडी’ने धाड टाकताच राजकीय वळण घेतले. तसेही निवडणुकीच्या आधी ईडी-आयटी-सीबीआयच्या धाडीमागे मोदीशां असतातच असा देशातील सामान्य नागरिकांचा समज झाला आहे. या धाडी सगळ्यांच्या अंगवळणी झाल्यात. त्यामुळे एखाद्याने भ्रष्टाचार जरी केला असेल तरीही त्यामागे राजकारण असल्याचे पसरवत डागाळण्यापासून वाचण्याची संधी अनेक भ्रष्टाचारी नेत्यांना मोदीशांच्या या धडक मोहिमेमुळे प्राप्त झाली आहे. निवडणूक जिंकण्यासाठी भाजप नवनवीन शक्कल लढवत असते.

निवडणूक आयोग भाजपच्या मदतीसाठी तत्पर असतो. स्वायत्त संस्थाचा कारभार सरकारच्या घरगड्यासारखा झाला आहे. यातूनच निवडणुका जिंकणे भाजपला सोपे झाले आहे. राहुल गांधींनी तर थेट ‘वोट चोर, गद्दी छोड’ अशी घोषणा दिली आहे. या घोषणेमुळे निवडणूक आयोगासह मोदींचे वाभाडे निघाले. महापालिकेच्या निवडणुका जिंकण्यासाठी महाराष्ट्रात भाजपने ‘बिनविरोध निवडणूक’ हा उपक्रम सुरु केला. विरोधकांनी दोन दिवस आरडाओरड केली. आता लोकही हा विषय विसरले. ‘पैसा फेको तमाशा देखो’ यावर आधारित असलेला ‘बिनविरोध’ उपक्रम भविष्यात भाजपसाठी हुकमी एक्का झालेला दिसेल. यावर्षी पश्चिम बंगाल, असम, केरळ, तमिळनाडू, पुदुच्चेरी इथे विधानसभेची निवडणूक आहे. या राज्यातही भाजपचा चमत्कार दिसेल. त्याची झलक पश्चिम बंगालमध्ये ‘आय - पॅक’ वरील धाडीच्या निमित्ताने दिसली. गेले दहा वर्ष दंड थोपटूनही पश्चिम बंगाल हाती लागत नाही त्यामुळे भाजपने ईडीच्या आडून खेळलेली खेळी राजकीय डावपेचांना धक्का देणारी ठरली. तृणमूल काँग्रेसने प्रत्येक मतदार संघ निहाय सर्व्हे केला आहे. यावेळी त्यांचे लक्ष्य 225 जागा मिळवण्याचे आहे. त्यासाठी त्यांनी ‘आय - पॅक’ला तृणमूल काँग्रेसची रणनीती आखण्यासाठी नेमले. कोणाला उमेदवारी द्यायची इथपासून तर कोणत्या मतदार संघात आपली स्थिती काय आहे याबाबतचा सूक्ष्म आढावा आय - पॅकने तयार केला आहे. या कंपनीवरच ईडीने धाड टाकून संपूर्ण डाटा आपल्या ताब्यात घेतला. हवालाची कारणे पुढे करीत ही धाड टाकण्यात आल्याचे ईडीकडून सांगण्यात आले. परंतु यात भाजपचा उद्देश साध्य होताना दिसत आहे. अमित शहांच्या आदेशानुसार हे होत असल्याचा आरोप ममता बॅनर्जींचा आहे. ज्या दिवशी धाड मारण्यात आली त्या दिवशी ‘शेरास सव्वा शेर’ असे चित्र दिसले. भारतीय राजकारणातील इतिहासात पहिल्यांदा असे घडले की, मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांनी दुर्गेचे रूप धारण करीत ईडी अधिकाऱ्यांच्या समोर जाऊन त्यांच्या हेतूची चिरफाड केली. ‘आय - पॅक’ ही मुळात प्रशांत किशोर यांची राजकीय सल्लागार कंपनी आहे. ते या कंपनीतून बाहेर पडले. आता या कंपनीचे प्रमुख प्रतीक जैन आहेत. जी विविध पक्षांना निवडणूक रणनीती, मतदार विश्लेषण आणि प्रचार मोहिमा तयार करण्यात मदत करते. पश्चिम बंगालमध्ये ‘आय - पॅक’ तृणमूल काँग्रेससाठी काम करते. 2021 च्या निवडणुकीत तृणमूल काँग्रेसच्या यशात ‘आय - पॅक’चा मोठा वाटा होता. याही निवडणुकीत तृणमूलची रणनीती ‘आय - पॅक’वर सोपविण्यात आली. ‘ईडी’ने 8 जानेवारी 2026 रोजी सकाळी कोलकात्यात ‘आय - पॅक’च्या दोन कार्यालयावर आणि प्रतीक जैन यांच्या घरावर एकाच वेळी धाडी टाकल्या. हे छापे कोळसा घोटाळ्याशी संबंधित असल्याचे कारण ‘ईडी’कडून पुढे करण्यात आले. या घोटाळ्यातून मिळालेले 10 कोटी रुपये ‘आय - पॅक’ला हवालाद्वारे ट्रान्सफर झाले. हे घोटाळे 2020-21 मधील आहेत. पण ईडीने आता निवडणुकांच्या तोंडावर कारवाई केली. यावेळी डिजिटल डाटा, दस्तऐवज आणि मोबाइल फोन जप्त करण्यात आले. निवडणुकीचा डाटा ताब्यात घेतल्याचे कारण पुढे करीत ममता बॅनर्जी सरकार आणि राज्य पोलिसांनी अडथडे आणले. त्यासाठी ईडीने कोलकाता उच्च न्यायालयात याचिका दाखल केली. सुनावणी 14 जानेवारी 2026 पर्यंत पुढे ढकलली गेल्याने ईडीने सुप्रीम कोर्टात अपील केले. त्यात ममता बॅनर्जी सरकारवर हस्तक्षेपाचा आरोप केला. राज्य सरकारनेही सुप्रीम कोर्टात कॅव्हेट दाखल केले आहे. हे प्रकरण फक्त आर्थिक घोटाळ्यापुरते मर्यादित नाही, तर ते राजकीय रणनीतीशी जोडले गेले आहे. ईडीची कारवाई म्हणजे मोदीशांची ‘राजकीय हेरगिरी’ असून आमची रणनीती चोरण्यासाठीचा डाव असल्याची तीव्र प्रतिक्रिया ममता बॅनर्जी यांनी व्यक्त केली. आय - पॅकने तृणमूलसाठी मतदार डेटा, प्रचार योजना आणि ब्लूप्रिंट तयार केल्या आहेत. ईडीच्या माध्यमातून त्या भाजपपर्यंत पोहोचू शकतात त्यामुळे तृणमूलचे नुकसान होईल असा दावा ममता बॅनर्जी यांनी केला. छाप्यांच्या दिवशी ममता बॅनर्जी स्वतः आय - पॅकच्या कार्यालयात पोहोचल्या आणि ईडीच्या अधिकाऱ्यांना रोखले. त्यांनी 9 जानेवारी रोजी कोलकात्यात 8 ते 10 किमी लांबीचा निषेध मार्च काढला. त्यात लाखावर तृणमूल काँग्रेसचे कार्यकर्ते, नागरिक सहभागी झाले होते. तृणमूलने ईडी अधिकाऱ्यांविरोधात एफआयआर दाखल केल्यात. ज्यात ‘अडथळा’ आणि ‘डिजिटल डाटा चोरी’चे आरोप आहेत. या आंदोलनामुळे संपूर्ण पश्चिम बंगाल ढवळून निघाला असून ममता दीदींच्या धाडसाचे कौतुक केले जात आहे. ईडीची धाड तृणमूल काँग्रेसच्या पथ्यावर पडली असे इथले राजकीय विश्लेषक सांगत आहेत. ममता बॅनर्जींनी थेट अमित शहा यांना दोषी ठरवले आहे. ‘शहांचा डर्टी गेम’ असे सांगत ईडीला भाजपची ‘बी’ टीम संबोधले. हे षडयंत्र असू शकते असे वाटण्यास जागा आहे, कारण ईडीच्या कारवाया अनेकदा विरोधी पक्षांच्या नेत्यांवर होतात आणि निवडणुकांच्या आधीचे टाइमिंग संशयास्पद आहे. हे प्रकरण पश्चिम बंगालच्या राजकारणात केंद्र-राज्य तणाव, भ्रष्टाचार आणि निवडणूक रणनीतीचे मिश्रण आहे. ममता बॅनर्जींची आक्रमक भूमिका त्यांच्या पक्षाला मजबूत करू शकते. ईडीच्या आरोपांची सत्यता न्यायालयातून स्पष्ट होईल. प्रशांत किशोर यांनी 2013-14 मध्ये आय - पॅकची स्थापना केली. 2014 च्या लोकसभा निवडणुकीत भाजप आणि नरेंद्र मोदी यांच्यासाठी प्रशांत किशोर यांची मोठी भूमिका होती. नंतर नीतीश कुमार, चंद्रबाबू नायडू, जगन मोहन रेड्डी, ‘आप’ आणि काही ठिकाणी काँग्रेसलाही सल्ला देणारी ही कंपनी आहे. भारतातील सर्वात मोठ्या पॉलिटिकल कन्सल्टन्सींपैकी एक म्हणून या कंपनीने नाव कमावले. 2021च्या पश्चिम बंगाल विधानसभा निवडणुकीनंतर प्रशांत किशोर हे आय - पॅकमधून बाहेर पडले आणि स्वतःच्या राजकीय कारकिर्दीकडे वळले. ऑक्टोबर 2024 मध्ये त्यांनी बिहारमध्ये जन सूराज पार्टीची स्थापना केली. 2025 बिहार निवडणुकीत त्यांच्या पक्षाने भाग घेतला पण एकही जागा जिंकली नाही. आता प्रशांत किशोर आय - पॅकशी थेट संबंधित नाहीत. या कंपनीचे सूत्र सह-संस्थापक आणि संचालक प्रतीक जैन, ऋषिराज सिंह आणि विनेश चंदल यांच्याकडे आहेत. आय - पॅकवर 2021 गोवा निवडणुकीच्या काळातील सुमारे 20 कोटी रुपये हवाला ट्रान्सफरशी संबंधित आरोप आहेत. त्यावेळी प्रशांत किशोर हे या कंपनीचे प्रमुख होते. परंतु ईडीने त्यांना कसे सोडले हा प्रश्न ममता बॅनर्जी यांनी उपस्थित केला आहे. प्रतीक जैन हे सार्वजनिक व्यासपीठावर कमी दिसतात, पण निवडणूक यंत्रणेत मोठी भूमिका बजावतात. सध्या ते तृणमूलच्या निवडणूक यंत्रणेचा बॅकबोन मानले जातात. ईडीने आय - पॅकवर छापेमारी केल्याच्या विरोधात 9 जानेवारी रोजी गृहमंत्री अमित शाह यांच्या दिल्लीतील कार्यालयापुढे तृणमूल काँग्रेसच्या खासदारांनी आंदोलन केले. त्यात डेरेक ओ, ब्रायन, महुआ मोइत्रा, शताब्दी रॉय, बापी हलदार, साकेत गोखले, प्रतिमा मोंडल, किर्ती आझाद, शर्मिला सरकार सहभागी झाले होते. या खासदारांनी ‘अमित शाह आणि ईडी विरुद्ध बंगालचे लोक’ अशा घोषणा आणि फलक घेऊन धरणे दिलेत. दिल्ली पोलिसांनी हे आंदोलन परवानगीशिवाय असल्याचे सांगून ते मोडले. पोलिसांनी खासदारांना फरफटत नेले, काहींना उचलून नेले. ममता बॅनर्जी यांनी या कारवाईला ‘गणवेशातील अहंकार’ म्हणून टीका केली. 2021 च्या पश्चिम बंगालच्या विधानसभा निवडणुकीत प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी प्रचारसभेत ममता बॅनर्जी यांची खिल्ली उडवत ‘दीदी ओ दीदी’ अशी मिमिक्री केली होती. मतदारांना ते रुचले नाही. भाजपने सपाटून मार खाल्ला. या राज्यातील राज्यपाल मोदी सत्तेत असल्यापासून ममता बॅनर्जी यांच्या कामात अडचणी निर्माण करतात. तरीही त्या तग धरून आहेत. मतदारांमध्ये त्यांच्याबाबत आस्था वाढत आहे. ईडी छाप्याच्या निमित्ताने मोदीशांनी ममता दीदींच्या हाती आयते कोलीत दिले. त्यांच्या एका आवाजात लाखो लोक जमतात. त्यांचा प्रत्येक खासदार लढाऊ आहे. अद्याप निवडणूक जाहीर झाली नाही. तोपर्यंत बरेच काही घडेल. परंतु वाघिणीशी पंगा घेणाऱ्यांनी संभाळून राहावे. नरडीचा घोट घेतला जाऊ शकतो. प. बंगालच्या निवडणुकीला रक्तरंजित असे गालबोट लागू नये ■ ■.

बहुजन सौरभ

विकास झाडे

बहुजन मानस

नागेश चौधरी (बहुजन विचारवंत)
९९७०८७३५६०

ब्रिटिशांची गुलामी झुगारणारे सामाजिक गुलामगिरीचे पुरस्कर्ते

या देशाचा अलिकडचा इतिहास हे सांगतो की इथे मुस्लिमांची सत्ता होती त्या काळांत आणि इंग्रजांची सत्ता होती त्या काळात सत्तेपासून वंचित कोणता समाज होता? ज्यांनी इथे बहुसंख्यांवर गुलामी लादली तो मुस्लिम आणि इंग्रजांच्या काळात सर्वोच्च सत्तेपासून वंचित होता, अर्थात मुस्लिम किंवा इंग्रजांच्या सत्तेत तरीही तो दुय्यम सत्ताधारी होता. मुस्लिमांच्या किंवा इंग्रजाच्या काळात सत्ता यंत्रणा इथल्या ब्राम्हणवर्गाच्या हातात होती. शिवाजी महाराजांनी देशाच्या एका छोट्या भागात एक मुस्लिम सत्ता पराभूत केली म्हणून केवळ तो स्वातंत्र्याचा विजय नव्हता. आजचे हिंदुवादी शिवाजी महाराजांना स्वातंत्र्य योध्दे वगैरे म्हणतात याला कारण शिवाजीच्या राज्यात जेवढे उच्च स्थान ब्राम्हणांना होते, तेवढे ते मुसलमानांना मान्य नव्हते.

शिवाजी आणि त्यांच्या वंशजांनंतर ती सत्ता पेशव्यांच्या हातात गेली नसती आणि ती सामाजिकदृष्ट्या निम्न लोकांच्या हातात गेली असती तर याच हिंदु राष्ट्रवाद्यांनी त्या सत्तेचा दुस्वास केला असता. सम्राट अशोकाच्या सत्तेला ते हिंदु सत्ता का समजत नाही. कारण अशोकाच्या काळात ब्राम्हणांचे वर्चस्व कमी झाले होते. आणि म्हणून अशोकाला हिंदु सत्तावादी आजही नावे ठेवतात. हिंदु राष्ट्रवाद्यांपैकी काहीची मजल तर अशोकाला राष्ट्रघातकी म्हणण्यापर्यत गेली आहे. इंग्रजांच्या काळातही इथले वर्णवादी दुसऱ्या क्रमांकाचे सत्ता धारी होते. त्यांच्याच गुलामीत बहुसंख्य समाज होता. म. फुलेंनी जो ‘गुलामगिरी’ नावाचा ग्रंथ लिहीला, इंग्रजी सत्ता या देशात विद्यमान असतांना लिहीला त्यात त्यांनी इथल्या शूद्रातिशूद्र आणि स्त्रिया हे सर्व भट ब्राम्हणाच्या गुलामीत आहेत अशी मांडणी केली होती आणि इंग्रज राज्यकर्ते ब्राम्हणी सत्ताधाऱ्यांपेक्षा अधिक मानवतावादी आहेत, मानवी स्वातंत्र्य देणारे आहेत अशी मांडणी केली होती. आणि म्हणूनच त्यांना इथले स्वातंत्रवीर आणि लोकमान्य वा हिंदुह्रदय सम्राट वा आमचे हिंदुराष्ट्रवादी इंग्रजांचे हस्तक, देशद्रोही, घाणीचे बोचके, दुर्गंधी आदि विशेषणांनी संबोधतात. या उलट म. फुले इथल्या गुलामगिरीचे वर्णन करतांना ‘गुलामगिरी’ या ग्रंथाच्या इंग्रजी प्रस्तावनेत म्हणतात-

"This system of slavery, to which the Brahmins reduced the lower classes is in no respect interior to that which obtained a few years ago in America. In the days of rigid Brahmin dominancy, so lately as that of the time of Peshwa, my sudra brethren had even greater hardships and oppression practised upon them than what even the slaves in America had to suffer. To this system of selfish superstition and bigotry, we are to attribute the stagnation and all the evils under which India has been groaning for many centuries past." (म.फु. समग्र वाड्मय, 1991, पा.123) अमेरिकेतील गुलामांसारखी किंबहुना पेशव्यांच्या सत्तेत इथले शूद्रातिशूद्र अमेरिकन गुलामांपेक्षाही जास्त छळल्या जात होते. या गुलामी मुळे व सत्ताधाऱ्यांच्या स्वार्थांधतेमुळे हा देश डबके झाला आणि अनेक शतकांपासून व्याधीग्रस्त झाला. या पेशवे छाप सत्तेमुळे शूद्रातिशूद्रांचे सर्वकष दोहन कसे करण्यात आले याविषयी मांडतांना ते पुढे लिहतात-

It will, indeed, be difficult to name a single advantage which accrued to the aborigines from the advent of this intensly selfish and tyrannical sect. The Indian Ryot (the Sudra and Ati-Sudra) has been in fact a proverbial milch cow... Those who successively held sway over him cared only to fatten them selves on the sweat of hie brow, without caring for his welfare or condition. It was eufficient for their purposes that they held him as much as they possibly could. The Brahmin had at last so contrived to entwine himself round the Sudra in every large or small undertaking, in every domestic or public basiness, that the latter is by custom quite unable to transact any concern of moment without his aid." (उक्त पा.123) अर्थात, या स्वार्थी आणि अन्यायी पर्यायामुळे इथल्या मूलनिवासींचा एक सुद्धा फायदा झाल्याचे दिसत नाही. इथली रयत (शूद्रातिशूद्र) त्यांनी अक्षरशः सातत्याने त्यांनी दोह्न गाय केली. या रयतेवर ज्यांनी ज्यांनी अधिकार गाजवला त्यांनी त्यांनी त्यांच्या निढळ्याच्या घामावर तुंबड्या भरल्या व रयतेच्या अवस्थेची मुळीही पर्वा केली नाही. (रयतेला) त्यांनी अशाप्रकारे आपल्या पंजात ठेवले व शोषणाच्या चरकात घालून त्यांना जितके जास्त पिळता येईल तेवढे पिळवटून काढले. ब्राम्हणांनी शूद्रांना धूर्तपणा करून असे जखडून ठेवले की कुठल्याही खाजगी किंवा सार्वजनिक उद्योगात तो स्वतंत्रणे उभा राहू शकत नाही. शूद्रांना ब्राम्हणांवर विसंबून राहणे भाग पडते. म. फुल्यांच्या या विचारांवरून इथल्या बहुसंख्य जनतेला कुणापासून स्वातंत्र्य हवे होते हे लक्षात येते. या देशात ज्यांनी अशा सामाजिक स्वातंत्र्याची, सामाजिक समतेची मागणी केली किंवा त्यासाठी प्रयत्न केले त्यांना त्यांना इथल्या प्रस्थापितांनी विकृत, देशद्रोही म्हणून त्यांची प्रतिमा उभी केली. छत्रपती शाहू महाराजांनी इंग्रजी अधिपत्याखाली आपले संस्थान असतांना सामाजिक परिवर्तनकारी उपाय अमलात आणण्याचा प्रयत्न केला पारधी रामोशी पासून तर मुसलमान, मराठ्यापर्यंत शिक्षण देण्याचा प्रयत्न केला. त्यांना भारतीय इतिहासात पहिल्यांदा कायद्यानुसार हक्काच्या नोकऱ्या मिळाव्या म्हणून 1902 साली 50 टक्के आरक्षण लागू केले. **क्रमशः** ■ ■

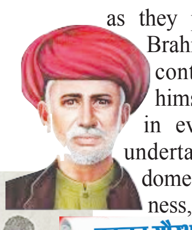

बहुजन सौरभ

बोधिसत्व

बौध्द धम्मात ‘बोधिसत्व’ या अवस्थेला अत्यंत महत्वाचे स्थान आहे आणि मान्यताही आहे. ‘बोधिसत्व’ म्हणजे नेमके काय असा अनेकांना प्रश्न पडतो. त्रिपिटक ग्रंथानुसार ‘बोधिसत्व’ म्हणजे अशी व्यक्ती जी बुद्धत्व (पूर्ण ज्ञान) प्राप्त करण्याच्या मार्गावर आहे. तो आपल्या ज्ञानाचा उपयोग सर्व प्राणीमात्रांच्या कल्याणासाठी करतो, तो निर्वाणाच्या शिखरापर्यंत जातो. अर्थात, बोधिसत्व म्हणजे संपूर्ण ज्ञानी किंवा बुद्धत्वाच्या मार्गावर असणाऱ्या आणि संपूर्ण प्राणीमात्रांच्या दुःखाची जाणीव ठेऊन त्यांना दुःख मुक्त करणाऱ्या व्यक्तीस ‘बोधिसत्व’ संबोधले जाते.

मैत्री, करुणा, मुदिता आणि उपेक्षा असे बोधिसत्वाचे प्रमुख चार गुण सांगितले जातात. बोधिसत्व हे दान, शील, क्षमा, वीर्य, ध्यान, प्रज्ञा, उपाय (कौशल), संकल्प, बल आणि ज्ञान या दहा पारमितांचे पालन करणारा असतो. भारतातील अनेक ऐतिहासिक लेण्यांमध्ये ‘बोधिसत्व’ असलेल्या प्रतिमा पाहायला मिळतात. ‘बोधी’ म्हणजे ज्ञान किंवा जागृती! ‘सत्व’ म्हणजे अस्तित्व किंवा प्राणी ! अर्थात ज्याच्या अस्तित्वाचे सार ज्ञान आहे. बोधिसत्व हे करुणामय, सर्वच प्राणिमात्रांवर प्रेम, मैत्रीभाव आणि निस्वार्थ भावनेने जगाच्या कल्याणासाठी सतत झटत असतो. गृहस्थ जीवनात ‘बोधिसत्व’ ही अवस्था प्राप्त होऊ शकते काय? असे काहींचे प्रश्न असतात. खरे म्हणजे बोधिसत्व ही पदवी ठरत नाही. ही एक मनाची अवस्था आहे. जातक कथांमध्ये सांगितल्याप्रमाणे जिवंत व्यक्ती बोधिसत्वाची अवस्था प्राप्त करू शकतो. दिल्लीचे स्मृतिशेष शांतीस्वरूप बौद्ध यांनी बोधिसत्व होण्यासाठी निर्वाणाच्या चार अवस्थांचे वर्णन केले आहे. या चार अवस्थेतून जाणाऱ्या बोधीसत्वाच्या मार्गाला निर्वाण प्राप्तीचा मार्ग म्हटले जाते.

1. श्रोतपन्न,
2. सकृदागामी
3. अनागामी आणि
4. अर्हंत!

या चार निर्वाण प्राप्तीच्या अवस्था होत. ‘बुद्ध आणि त्यांचा धम्म’ (देवीदास घोडेस्वार अनुवादित, पृष्ठ 239) या ग्रंथात दिल्याप्रमाणे ‘निर्वाण’ म्हणजे अष्टांगिक मार्ग. ‘निर्वाण’ म्हणजे सर्व विकार, व्याधीपासून मुक्ती होय. दुसऱ्या शब्दात बोधिसत्व ही गूढ उपाधी नाही, ती काल्पनिक कथा सुद्धा नाही. ती एक मैत्री, करुणा आणि सामाजिक परिवर्तनाच्या जीवनातील केंद्रबिंदू मानणारी अवस्था होय. या अर्थाने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे संपूर्ण जीवन हे आधुनिक, ऐतिहासिक आणि विवेकनिष्ठ उदाहरण ठरते. डॉ. बाबासाहेबांनी केलेला त्याग, संघर्ष, समर्पण आणि मानवी कल्याणाचे कार्य विचारात घेता ते निश्चितच बोधिसत्व ठरतात. वरील सर्व गुणवैशिष्ट्य असलेले एकमेव महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे बौद्ध धम्माविषयी असलेले प्रगाढ ज्ञान आणि कार्याची व्याप्ती याबद्दल जगातील सर्व बौद्ध राष्ट्रांना जाणीव झाली होती. डॉ. बाबासाहेब भविष्यात धर्मांतर करणार असल्याची बातमी बौद्ध राष्ट्रात जगभर प्रचारित झाली होती. डॉ. बाबासाहेब पारमिता पूर्ण करत असता, त्यांचे कार्य जागतीक विद्वानांना जाणवले.

बौद्ध राष्ट्रात बंधूभाव निर्माण करणे, बौद्ध धम्मातील मूल्यांचा प्रचार प्रसार करणे, यासाठी श्रीलंकेचे डॉ. गुणपाल मलाल सेकेरा यांनी एका आंतरराष्ट्रीय परिषदेची घोषणा केली होती. 27 देशांच्या बौद्ध प्रतिनिधींचे अधिवेशन सिलोनची जुनी राजधानी कॅन्डी येथे 25 मे ते 6 जून 1950 या कालावधीत संपन्न झाले. त्यासाठी मलाल सेकेरा यांनी ‘दिवल्ड बुद्धिष्ट फेलोशिप (WFB) नावाची संघटना स्थापन केली. या मंडळाचे संस्थापक अध्यक्ष डॉ. मलाल सेकेरा आणि भारताचे डॉ. भदंत आनंद कौसल्यायन हे व्हाईस प्रेसिडेंट होते. या परिषदेत भारत सरकारचे कायदा मंत्री डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर प्रामुख्याने आमंत्रित होते. तत्पूर्वी डॉ. बाबासाहेब आणि डॉ. शारदा आंबेडकर हे दिल्लीच्या विहारात तथागतांना वंदन करण्यास गेले. बुद्धांना वंदन करून त्यांनी पंचशील ग्रहण केले. या परिषदेत डॉ. बाबासाहेबांनी ‘भारतातील बौद्ध धर्माची स्थिती’ या विषयावर क्रांतीकारी विचार व्यक्त केले. डॉ. बाबासाहेबांच्या भाषणामुळे डॉ. जी. पी. मलाल सेकेरा आणि संपूर्ण सभेतील सभासद अत्यंत प्रभवित झाले. त्यांनी उपस्थित प्रतिनिधींसमोर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना ‘लिव्हिंग बोधिसत्व’ म्हणून जाहिर केले. सर्व सभासदांनी हर्षध्वनी करून टाळ्यांच्या गजरात डॉ. मलाल सेकेरा यांच्या घोषणेला सहमती प्रदान केली. अशा प्रकारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना मे 1950 मध्ये त्यांच्या जिवंत काळात ‘बोधिसत्व’ असल्याची जागतिक स्थरावर जाहीर घोषणा करण्यात झाली.

जीवनाच्या अंतिम काळात, 20 नोव्हेंबर 1956 रोजी काठमांडू येथील परिषदेनंतर डॉ. बाबासाहेबांनी लुंबिनी, बोधगया, सारनाथ आणि कुशिनाराचे दर्शन घेतले आणि दिल्लीला परतले. दिल्लीच्या कुतुबमिनार जवळील कंबोडियन बुद्ध विहारात आयोजित सभेत सहभाग घेतला. दलाई लामा यांनी बाबासाहेबांना ‘बोधिसत्व’ म्हणून या सभेत दुसऱ्यांदा संबोधित केले. यानंतर जगातील अनेक देशात डॉ. बाबासाहेबांचा उल्लेख ‘बोधिसत्व’ असा केला जात आहे. एकंदरीत जगाच्या इतिहासात एकमेव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे बोधिसत्व ठरले आहेत. तरी सुद्धा काही अल्पज्ञ असलेले डॉ. बाबासाहेबांना बोधिसत्व मानण्यास तयार नाहीत, त्यामुळे हा लेख प्रपंच ! अशा लोकांसाठी हेच म्हणता येईल कि ‘हीरे की पहचान जौहरी ही कर सकता है’ ! ■ ■

श्रीराम बनसोड,
8208617748

बहुजन सौरभ

“ मोठ्या गोष्टीचे बेत करण्यापेक्षा छोट्या गोष्टीने आरंभ करणे अधीक श्रेयस्कर.
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ”

मंडल आयोग, ट्रिलियन अर्थव्यवस्था आणि कोकण रेल्वे ते हिमालयीन टनेलपर्यंतचा भारताचा आत्मविश्वास

आज भारत ट्रिलियन डॉलर अर्थव्यवस्थेच्या दिशेने वेगाने वाटचाल करत आहे. देशभर महामार्गाचे जाळे पसरत आहे, दुर्गम भागात रेल्वे पोहोचत आहे, डोंगर पोखरून टनेल उभे राहत आहेत आणि अवघड भूभागावर भव्य पूल उभारले जात आहेत. हे चित्र पाहताना अनेकांना वाटते की भारताचा विकास हा अलीकडच्या काळात घडला आहे.

पण प्रत्यक्षात हा विकास अनेक दशकांपूर्वी रोवलेल्या वैचारिक, सामाजिक आणि धोरणात्मक बीजांवर उभा आहे. भारताचा आजचा आत्मविश्वास तीन मोठ्या पायांवर उभा आहे. पहिला पाया म्हणजे मंडल आयोग आणि आरक्षणातून घडलेले सामाजिक परिवर्तन, दुसरा म्हणजे आर्थिक उदारीकरणामुळे मिळालेली आर्थिक गती आणि तिसरा म्हणजे कोकण रेल्वेसारख्या प्रकल्पांतून उभी राहिलेली पायाभूत सुविधा उभारण्याची मानसिकता. या तिन्ही प्रवाहांशिवाय ट्रिलियन अर्थव्यवस्थेची कल्पनाही करता येणार नाही. स्वातंत्र्यानंतर भारतासमोर सर्वात मोठे आव्हान होते ते सामाजिक विषमता. शिक्षण, नोकरी, प्रशासन आणि निर्णयप्रक्रिया या क्षेत्रांत काही मोजक्या समाजघटकांचे वर्चस्व होते. देशातील बहुसंख्य समाज संधींपासून दूर होता. अशा परिस्थितीत देशाची प्रगती मोजक्यांच्या फायद्यापुरतीच मर्यादित राहणार होती. मंडल आयोगाने याच वास्तवावर थेट प्रहार केला. मंडल आयोग म्हणजे केवळ आरक्षण नव्हते. तो समाजातील दडलेली क्षमता बाहेर काढण्याचा प्रयत्न होता. ओबीसी, अनुसूचित जाती आणि जमातीतील तरुण जेव्हा शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात आले, स्पर्धा परीक्षांना सामोरे गेले, प्रशासनात, तांत्रिक क्षेत्रात, बँकिंग, रेल्वे आणि सार्वजनिक उपक्रमांमध्ये पोहोचले, तेव्हा भारताला एक नवा मध्यमवर्ग मिळाला, आज जो मध्यमवर्ग देशाच्या अर्थव्यवस्थेचा कणा बनला आहे, तो याच प्रक्रियेतून उभा राहिलेला आहे. या ऐतिहासिक निर्णयामागे माजी प्रधानमंत्री विश्वनाथ प्रताप सिंग, स्वर्गीय शरद यादव, रामविलास पासवान व लालूप्रसाद यादव यांची भूमिका निर्णायक ठरली. तीव्र विरोध, सामाजिक अस्थिरता आणि राजकीय धोका असतानाही त्यांनी मंडल आयोग लागू केला, हा निर्णय सत्तेसाठी नव्हता, तर समाजासाठी होता. आज जो आत्मविश्वासपूर्ण आणि जागरूक समाज आपण पाहतो, त्याची मुळे याच निर्णयात आहेत. मंडल आयोगाच्या काळातील सामाजिक चळवळींची आठवण काढली, तर एक प्रसंग विशेष लक्षात राहतो. नागपुरात स्वर्गीय शरद यादव यांच्या भाषणाला मी स्वतः प्रेक्षक म्हणून उपस्थित होतो. तो काळ मंडल आयोगाच्या अंमलबजावणीचा होता आणि वातावरण प्रचंड तापलेले होते. त्या भाषणात त्यांनी महाभारतातील एकलव्याचा संदर्भ दिला. ते म्हणाले होते, ‘एकलव्याचा अंगठा कापून घेतला गेला तो अंगठा आम्हाला परत पाहिजे.’ हे वाक्य केवळ भाषणाचा भाग नव्हते. ते शतकानुशतके वंचित ठेवलेल्या समाजाच्या वेदनेचे प्रतीक होते. ज्ञान, कौशल्य आणि क्षमता असूनही संधी नाकारली गेलेली होती. मंडल आयोग म्हणजे तो कापलेला अंगठा परत देण्याचा प्रयत्न होता. त्या क्षणाला उपस्थित असलेला प्रत्येक जण हे जाणवत होता की हा लढा केवळ नोकऱ्यांचा नाही, तर सन्मानाचा आहे. या सामाजिक परिवर्तनाला

आर्थिक दिशा देण्याचे काम माजी प्रधानमंत्री स्वर्गीय मनमोहन सिंग यांनी केले. आर्थिक उदारीकरणामुळे भारत जागतिक अर्थव्यवस्थेशी जोडला गेला. गुंतवणूक, उद्योग, सेवा क्षेत्र आणि रोजगाराच्या नव्या संधी निर्माण झाल्या. महत्त्वाचे म्हणजे, आरक्षणामुळे शिक्षणात आलेला नवा वर्ग या संधींसाठी तयार होता. सामाजिक न्याय आणि आर्थिक सुधारणांचा हा संगम भारताच्या विकासाला निर्णायक ठरला. मात्र, समाज आणि अर्थव्यवस्था पुढे जायला पायाभूत सुविधा तितक्याच महत्त्वाच्या असतात. याच ठिकाणी कोकण रेल्वेचा संदर्भ अत्यंत महत्त्वाचा ठरतो. कोकण रेल्वे हा केवळ रेल्वे प्रकल्प नव्हता, तो भारताच्या पायाभूत विकासाच्या इतिहासातील एक धाडसी प्रयोग होता. अवघड भूभाग, मुसळधार पाऊस, नद्या, डोंगर, भूगर्भीय अडचणी आणि आर्थिक मर्यादा असूनही हा प्रकल्प उभा राहिला. त्या काळात अनेकांनी हा प्रकल्प अशक्य असल्याचे सांगितले होते. मात्र प्राध्यापक स्वर्गीय मधु दंडवते यांनी ‘हे शक्य आहे’ मधु दंडवते यांनी पारंपरिक सरकारी चौकटीपलीकडे जाऊन विचार केला. नवीन तंत्रज्ञान, स्थानिक मनुष्यबळ, खर्चावर नियंत्रण आणि पारदर्शकता यांचा वापर करून कोकण रेल्वे साकार झाली. या प्रकल्पाने भारताला एक नवा आत्मविश्वास दिला, तो म्हणजे अवघड परिस्थितीतही मोठे प्रकल्प यशस्वी करता येतात. मी तर ठामपणे म्हणेन की, आज देशभर सुरू असलेल्या अनेक पायाभूत सुविधा प्रकल्पांची वैचारिक पायाभरणी कोकण रेल्वेनेच केली आहे. आज जेव्हा हिमालयातील अटल टनेल, जम्मू-काश्मीरमधील उंच पूल, रेल्वे बोगदे आणि दुर्गम भागातील रेल्वे मार्ग आपण पाहतो, तेव्हा नकळत प्रश्न पडतो, ‘कोकण रेल्वे होऊ शकते, तर हे का नाही?’ हा प्रश्नच आजच्या धोरणकर्त्यांच्या मनात असावा, आज सध्याचे सरकार संपूर्ण भारतभर मूलभूत सुविधांचे जाळे उभारत आहे.

भगवंतजी भगत
मो. 9423788232

महामार्ग, रेल्वे कॉरिडॉर, बंदरे, लॉजिस्टिक हब, विमानतळ आणि औद्योगिक क्लस्टर उभे राहत आहेत. या सगळ्यामागे जी मानसिकता आहे, ती ‘अशक्य काहीच नाही’ अशी आहे. ही मानसिकता एका रात्रीत निर्माण झालेली नाही. तिची बीजे प्राध्यापक स्वर्गीय मधु दंडवते यांनी सुरू केलेल्या प्रयोगशील विचारांत आहेत. महत्त्वाचे म्हणजे, या सर्व प्रकल्पांमध्ये काम करणारे अभियंते, तंत्रज्ञ, व्यवस्थापक आणि कामगार हे विविध सामाजिक पार्श्वभूमीतील आहेत. मंडल आयोगामुळे आत्मविश्वास मिळालेला, आरक्षणामुळे शिक्षणात आलेला आणि आर्थिक सुधारणांमुळे संधी मिळालेला हा वर्गच आज देशाचे मोठे प्रकल्प उभे करत आहे. त्यामुळे सामाजिक न्याय, आर्थिक धोरणे आणि पायाभूत विकास हे वेगवेगळे विषय नाहीत, तर एकमेकांशी घट्ट जोडलेले प्रवाह आहेत. ट्रिलियन अर्थव्यवस्था म्हणजे केवळ आकड्यांचा खेळ नाही. ती रस्ते, रेल्वे, पूल, उद्योग, सेवा, रोजगार आणि सन्मानाचे जीवन यांचा एकत्रित परिणाम आहे. हा विकास टिकाऊ हवा असेल, तर तो सर्वसमावेशक असायलाच हवा, आणि म्हणूनच मंडल आयोग, आरक्षण, आर्थिक उदारीकरण आणि कोकण रेल्वेसारख्या प्रयोगांना आपण अडथळे नव्हे, तर विकासाचे आधारस्तंभ म्हणून पाहिले पाहिजे. आज भारत आत्मविश्वासाने पुढे जात आहे. पण हा आत्मविश्वास भूतकाळातील धाडसी निर्णयांवर उभा आहे. एकलव्याचा कापलेला अंगठा परत देण्याची लढाई, कोकण रेल्वेसारख्या अशक्य वाटणाऱ्या प्रकल्पांची हिंमत आणि आर्थिक सुधारणांची दिशा, हेच आजच्या भारताच्या विकासकथेचे खरे मूळ आहे. ट्रिलियन अर्थव्यवस्थेकडे जाणारी ही वाटचाल ही केवळ आर्थिक नव्हे, तर सामाजिक न्यायाच्या विजयाची कहाणी आहे. ■ ■

प्यार दीवाना होता है

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

एकमेकांशी प्रेमाचे संबंध जुळतात. पण ते कुठवर टिकतील? हा खरा प्रश्न आहे. काहीजणांचे प्रेमसंबंध हे मेंदीच्या रंगासारखे असतात. सुरवातीला गडद असलेला रंग पुढे पुढे फिक्कट पडू लागतो आणि काही काळानंतर ती नक्षीदार मेंदी कायमची पुसल्या जाते. ‘चाहत देखकर तो ऐसा लगा था कि, कभी बिछड़ेंगे ही नहीं, नजर ऐसा लगी कि, देखना भी नसीब नहीं ‘अशी परिस्थिती निर्माण होते. ज्या व्यक्तींवर जिवापाड प्रेम केले जर त्या व्यक्तीचे प्रेम मिळाले नाही तर आयुष्य संपून जात नाही पण ज्याचेवर मनापासून प्रेम केले ती व्यक्ती जर गमवावी लागली तर आयुष्यात काहीही उरत नाही. बरेचदा नाते जरी दुरावले तरी प्रेमाचा ओलावा मात्र कायम असतो. ‘वो रोए तो बहुत, पर मुझसे मूह मोड़कर रोए, कोई मजबूरी होगी, तो दिल तोड़कर रोए, मेरे सामने कर दिए, मेरे तस्वीर के टुकड़े, पता चला मेरे पीछे, वो उन्हें जोड़कर रोए ‘मनाची अशाप्रकारे होणारी घालमेल ही फारच वेदनादायक असते. प्रेम म्हटलं की, रूसवे फुगवेही येणारच पण कुणी कुणावर एवढेही रूसु नये की, समजुत घालणारी व्यक्तीच रूसुन जाईल. प्रेमात कधीकधी काही छोट्या छोट्या चुका देखील होतात तेव्हा क्षमा करणेही आवश्यक असते कारण चुक दोघांपैकी कुण्या एकाची जरी असली तरी प्रेम तर दोघांचे असते ना? प्रेमात जेव्हा एखादी व्यक्ती नाराज होते तेव्हा समोरच्याने समजून घेतले तर नात्यातील गोडवा अधिक वाढतो. ‘शिकायतों की पाई पाई जोड़कर रखी थी, मगर उसने गले लगाकर सारा हिसाब बिगाड़ दिया
‘असाही सुखद धक्का बसु शकतो. प्रेमाचे रोपटे लावण्यापूर्वी जमीनीची निवड करणेही आवश्यक असते. कारण प्रत्येक जमीन सुपीक असतेच असे नाही. ‘प्यार तस्वीर भी है, और तक़दीर भी, फर्क तो सिर्फ रंगों का है, मनचाहे रंगों से बने तो तस्वीर, और अनचाहे रंगों से बने तो तक़दीर ‘एकमेकांच्या सानिध्यातील काळ म्हणजे सुवर्ण क्षण ही सुखाची अनूभूती ही अशी असावी की, त्या दोघांचीही भावना अशी असावी की, ‘मिले जो आप, कुछ खास मिला हमें, तन्हा जिंदगी में, एक खूबसूरत साथ मिला हमें, जिस प्यार की होती है, सबको अपनी जिंदगी मे चाहत, बस! वही प्यार का एहसास मिला हमें. ■ ■

बहुजन सौरभ

शांती पथिक... आलोका

भारतीय देसी अर्थात गावरानी श्वानाने (कुत्र्याने) साऱ्या जगाचे लक्ष वेधून घेतले आहे. रस्त्यावर भटकणारा हा श्वान सरकारी वृत्त माध्यमापासून तर समाज माध्यमाच्या विविध प्लॅटफॉर्म वर झळकत आहे. विशेष वृत्तांत त्याच्यावर प्रदर्शित होत आहेत. या श्वानाचे नाव आहे आलोका. आलोकाचा अर्थ होतो प्रकाश. त्याला आता वर्ल्ड पीस डॉग म्हटल्या जात आहे.

याआलोकाची कथा रंजक आहे. अमेरिकेतील बौद्ध भिक्खूंचा एक समूह जागतिक शांती मार्च निमित्ताने भारतात दाखल झाला होता. त्या समूहाचा भारतातील पिस मार्च कालावधी डिसेंबर 2022 ते मार्च 2023 होता. या जवळपास 112 दिवसांच्या कालावधी दौऱ्यात भिक्खूंचा समूह कोलकाता इथे दाखल झाला होता. रस्त्यावरून मार्गक्रमण करीत असतांना त्यांच्या सोबत हा अडीच वर्षाचा रस्त्यावर भटकणारा श्वान अचानक चालू लागला. बराच काळ मागे आल्याने भिक्खूंनी त्याला पळवून लावण्याचा प्रयत्न केला. त्याला दुसऱ्या ठिकाणी त्यांच्या सोबत असलेल्या सुरक्षा वाहनातून सोडण्याचा प्रयत्न केला पण तो त्यांची साथ सोडायला तयार नव्हता. समूह मार्गस्थ झाला की तो त्यांच्या मागे चालण्यासाठी हजर व्हायचा. त्यामुळे भिक्खू समूहाला त्याचा लळा लागण्यास सुरवात झाली. आणि नंतर त्यांनी त्याला उन, वारा, थंडी यापासून संरक्षण करणारे कापड देऊन सोबत घेऊन निघाले, नाव दिले आलोका. या भिक्खू समूहासोबत भारतातील सारनाथ, बुद्धगया, वैशाली आदींसह विविध बौद्ध धार्मिक स्थळांवर आलोकाने भ्रमण केले, सोबत केली. समूहाचा दौरा संपल्यावर भिक्खू त्याला आपल्या सोबत घेऊन गेलेत.
सध्या हा बौद्ध भिक्खूंचा समूह टेक्सास ते वॉशिंग्टन डी सी पर्यंत पीस मार्च करीत मार्गस्थ आहे. फेब्रुवारी 2026 मध्ये ते वॉशिंग्टन डी सी ला पोहोचणार आहेत. जवळपास 3700 किलोमीटरचे हे अंतर आहे. फुटवर्थ टेक्सास इथून सुरू झालेली ही शांती यात्रा अल्बामा, जॉर्जिया, व्हर्जिनिया पार करून वॉशिंग्टन डी सी येथे फेब्रुवारी 2026 मध्ये पोहोचेल. हा श्वान भिक्खूंच्या सोबत तंबूत राहतो. त्यांच्या सोबत खेळतो. लाड करून घेतो. एखादा भिक्खू सोबत करणाऱ्या वाहनातून पुढे जाऊन थांबला की हा श्वान धावत जाऊन तिथे थांबतो. त्याला थोडा आराम मिळावा म्हणून सोबत करणाऱ्या वाहनात बसवण्याचा प्रयत्न करतात तेव्हा उडी मारून पायी चालू लागतो. एकदा सोबत असलेल्या वाहनाला अपघात झाला तेंव्हा काही भिक्खूंना इजा झाली त्यात यालाही झाली होती. त्या स्थितीतही तो चालत होता. आलोकाच्या नावे एक सोशल मीडिया अकाऊंट सुरू करण्यात आले त्यात त्याचे 75000 पेक्षा जास्त फॉलोवर्स आहेत. समाज माध्यमावर झळकल्याने चालणारे लोक थांबून भिक्खू समूहासह आलोकाला गरज असल्यास उपचार, जेवण, पाणी देतात. प्रेम करतात. शिस्तशीर चाललेल्या या पीस मार्च भिक्खूंच्या पुढे तर कधी सोबत याचे झळकलेले फोटो आणि व्हिडिओ कुतूहल निर्माण करतात. युनिटी, कम्पॅशन आणि हार्मनी चा संदेश देणारा बौद्ध भिक्खूंचा पीस मार्च फेब्रुवारीत समाप्त होईल. त्यात आलोकाचे योगदानही निश्चित अधोरेखित होईल. शेवटी शांती शब्दापेक्षा कृतीत अधिक असते हेच सत्य आहे. ■ ■

अनिरुद्ध कांबळे
मो.9922959770

विदर्भातील सिंचन प्रकल्पांना निधीची आणि वेळेची घरघर

भंडारा जिल्ह्यातील पवनी या गावाजवळ गोसीखुर्द सिंचन प्रकल्प आहे. सध्या हा प्रकल्प जवळपास 90 टक्के पूर्ण झाला. हा प्रकल्प वैनगंगा नदीवर बांधण्यात आला असून या प्रकल्पमुळे भंडारा, नागपूर आणि चंद्रपूर जिल्ह्यातील सुमारे 250800 हेक्टर शेतीला सिंचन होणार आहे.

प्रारंभी या प्रकल्पाची अंदाजित किंमत 372.22 कोटी इतकी होती. परंतु हा प्रकल्प अनेक कारणामुळे लांबल्याने 2010 मध्ये 11,500 कोटी आणि आता या प्रकल्पासाठी 25, 972 कोटी रुपये लागणार असून येणाऱ्या खर्चास चौथी प्रशासकीय मान्यता देण्यात आली आहे.
भंडारा, नागपूर आणि चंद्रपूर जिल्ह्यातील शेतकरी समृद्ध व्हावा या उद्देशाने इंदिरासागर (गोसेखुर्द) धरणाची स्थापना गोसीखुर्द राष्ट्रीय प्रकल्प म्हणून झाली. या धरणाचा पाया 23 ऑक्टोबर 1984 रोजी भारताच्या माजी प्रधानमंत्री इंदिरा गांधी यांनी ठेवला होता. प्रत्यक्षात धरणाचे काम 22 एप्रिल 1988 पासून सुरु झाले. आजमितीस 37 वर्षाचा कालावधी होऊनही काही गावाच्या पुनर्वसनाची, कालव्याची आणि पाणी वितरकाची कामे अजून पूर्ण व्हायची आहेत. 92 मीटर उंच आणि 653 मीटर लांबीचे हे धरण सुमारे 249 गावांच्या पुनर्वसनानंतर होत आहे.
भंडारा जिल्ह्यातल्या पवनी तालुक्यात वैनगंगा नदीवर सुमारे 11.35 किमी लांबीचे हे धरण दोन विमोचक, चार उपसा सिंचन योजना व आसोलामेंढा तलावाच्या नुतणीकरणाद्वारे चंद्रपूर जिल्ह्यात शेतीला सिंचनाचा लाभ मिळणार आहे. हे धरण वैनगंगा नदीवर बांधण्यात आले असून वैनगंगा ही विशाल नदी आहे. बावनथडी, बाघ, सूर आणि कन्हान या उपनद्या या नदीला येऊन मिळतात. मध्यप्रदेशातील संजय सरोवर, गोंदिया जिल्ह्यातील सिरपूर, पुजारीटोला, कालीसरार, धापेवाडा आणि आंतरराज्यीय बावनथडी प्रकल्पांसह कन्हान नदीवरील पेंच, तोतलाडोह, पवनाखैरी आणि चवराई या प्रकल्पांचे पाणीही गोसेखुर्द प्रकल्पात येते. पावसाळ्यात अतिवृष्टी झाली की, वरील प्रकल्पांचे पाणी वैनगंगेला सोडले जाते. त्यामुळे या प्रकल्पातून पाण्याचा विसर्ग करताना मोठी कसरत करावी लागते. एकाच वेळी पाण्याचा विसर्ग झाला तर गडचिरोली आणि चंद्रपूर जिल्ह्यांत पूर सदृश्य परिस्थिती निर्माण होते. गोसेखुर्द मधील वाहून जाणारे पाणी दुष्काळी आणि अवर्षणग्रस्त भागाकडे वळवावे, या उद्देशाने वैनगंगा-नळगंगा नदी जोड प्रकल्प उदयास आला. हा महाराष्ट्र सरकारचा एक महत्वाकांक्षी प्रकल्प आहे. ज्याचा उद्देश विदर्भासह खारपाण पट्ट्यातील पाणी टंचाई दूर करणे आणि शेतीला पाणीपुरवठा करणे आहे. या प्रकल्पांतर्गत वैनगंगा नदीचे पाणी नळगंगा नदीत आणून सुमारे 3.75 लाख हेक्टर जमीन सिंचनाखाली आणण्याचा धोरणात्मक विचार आहे. कालव्याची लांबी 426.54 किमी असून अंदाजित

पुंजाजी खडसे,
मो.9423628707

खर्च 88,000 कोटी रुपये अपेक्षित आहे. सहा लिफ्ट उपसा सिंचन योजना आणि 31 साठवण तलाव निर्माण करावयाचे आहेत. विदर्भातील 6 जिल्हे पाण्याखाली येणार आहेत. हा प्रकल्प सात वर्षात पूर्ण करण्याचे नियोजन असले, तरी राजकीय इच्छाशक्ती आणि खर्चाची रक्कम उपलब्ध करणे हे जिकरीचे आणि तितकेच अवघड काम आहे. खरेतर ज्या प्रकल्पाची 90 टक्के कामे पूर्ण झालीत, त्याची उरलेली कामे अगोदर पूर्ण करून त्या प्रकल्पाची पूर्ण सिंचन क्षमता उपलब्ध करून देणे, हे प्राथमिक कार्य आहे. लोकानुयायासाठी अनेक योजना घोषित होतात, पण त्यापूर्ण करण्यासाठी मोठा कालावधी लागतो. गोसेखुर्दचा विचार केला तर 372 कोटीची योजना 25,972 कोटीवर गेली आणि 30-32 होऊनही पूर्ण झाली नाही. योजना लांबल्या तर त्या प्रकल्पाची किंमत किती पटीने वाढू शकतो, हा वेगळाच विषय ठरू शकतो. विदर्भात असाच एक आंतरराज्यीय सिंचन प्रकल्प यवतमाळ जिल्ह्यात निम्न पैनगंगा प्रकल्प होऊ घातलेला आहे. याला नुकतीच हरित लवादाने परवानगी दिल्याचे समजते. यवतमाळ, चंद्रपूर, नांदेड आणि तेलंगणा राज्यातील आदिलाबाद जिल्ह्यातील काही शेतीला या प्रकल्पामुळे सिंचनाची सुविधा निर्माण होणार आहे. निम्न पैनगंगा प्रकल्पामुळे मोठ्या प्रमाणात शेतकरी आत्महत्याग्रस्त असलेला भाग सिंचनाखाली येणार आहे. या भागातील पाणी टंचाई याशिवाय औद्योगिक क्षेत्राला पाणी मिळणार आहे. गोसेखुर्दची राहिलेली कामे, वैनगंगा नळगंगा प्रकल्पाचे पहिल्या टप्प्यातील कामे आणि निम्न पैनगंगा प्रकल्पच्या पहिल्या टप्प्यातील कामांना पाहिजे तेवढा निधी दिला, तरच या प्रकल्पाची कामे वेळेत पूर्ण होऊन अपेक्षित उद्दिष्ट साधल्या जातील. ■ ■

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

शब्दांना वेग देणारा विचारवंत – सर आयझॅक पिटमॅन या लेखात लक्षवेधी माहिती

दि. 12 जाने 26 रोजी वृत्तपत्र ‘बहुजन सौरभ’ यात प्रवीण बागडे सरांचा लेख ‘शब्दांना वेग देणारा विचारवंत - सर आयझॅक पिटमॅन’ या लेखाला समर्पक असे शीर्षक देऊन लक्षवेधी माहिती पुरवून लघुलेखनाविषयी ज्ञानात भर टाकणारी माहितीसह लेखन केले आहे.
लघुलेखन म्हणजे वक्त्यांच्या तोंडून कितीही दृतगतीने शब्द बाहेर पडले तरी ते लिहून घेणे, टिपणी करून ठेवणे होय.
‘सर आयझॅक पिटमॅन’ लघुलेखन पद्धत ही सर्वात लोकप्रिय आणि कार्यक्षम आहे. या प्रणालीमध्ये ‘24 व्यंजने आणि 26 स्ट्रोक’ आहेत. इतर स्ट्रोकशी चांगले जोडण्यासाठी ही व्यंजने साध्या स्ट्रोक द्वारे दर्शविली जातात आणि जे जलद लिहिण्याची एक पद्धत आहे. ज्यात ‘चिन्हे आणि संक्षेपाचा’ वापर केला जातो. अक्षरे, ध्वनी, शब्द किंवा वाक्याशासाठी वर्ण, संक्षेप किंवा चिन्हे बदलून जलद लिहिण्याची पद्धत. विशेषतः जलद किंवा संक्षिप्त संवाद किंवा प्रतिनिधित्व प्रदान करण्यासाठी लघुलेखनाशी तुलना केलेली गोष्ट असे ही लघुलेखनाची खास वैशिष्ट्ये आहे.
लघुलेखनाकडे अर्थात शॉर्टहँडकडे फार कमी बोटावर मोजण्याइतके सुशिक्षित मुलं-मुली या लघुलेखनाकडे वळतांना दिसतात. माझ्या संपर्कातील सुशिक्षित मुलं-मुली यांना या संदर्भात वेळोवेळी मार्गदर्शन करुन लघुलेखनाकडे वळविण्याचा प्रयत्न करीत असतो.
विशेष ज्ञानात भर टाकणारी माहिती वृत्तपत्र संपादकांनी प्रकाशित केल्याबद्दल धन्यवाद!

हंसराज कांबळे
मो.8626021520

मी अनुभवलेले बुलढाण्याचे वामनदादा कर्डक साहित्य संमेलन

डिसेंबर 2025 च्या अंतिम सप्ताहात म्हणजे दिनांक 27/28डिसेंबर 2025 असे दोन दिवस मराठी भाषा विभाग आणि महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ मुंबईच्या सहकार्याचे व लोककवी वामनदादा कर्डक प्रतिष्ठान बुलढाणा यांच्या पुढाकाराने आयोजित करण्यात आलेल्या लोककवी वामनदादा कर्डक साहित्य संमेलनात सहभागी होऊन आयुष्यात काही अविस्मरणीय साहित्य आणि चळवळीचे अनुभव मिळविता आले.जे अनुभव मिळविता आले ते जीवंत आणि उर्जादायी असे अनुभव आहेत. साहित्य संमेलनाचे मुख्य संयोजक मान. सुरेश साबळे सर यांच्या परिश्रमांतून ह्या संधी मिळविता आणि घेता आल्या.

साहित्य संमेलन हा साहित्याचा पुरक सोहळा आहे. मराठी साहित्य संमेलने तर सोहळाच आहेत. त्यात प्रौढीला प्राधान्यत्व असते. मग साहित्याचा आविर्भाव काय आहे? ...तर ते बहुस्तरीय आहे. मात्र काही संमेलने ही वेगळी आहेत. जे मानवी जीवनाच्या उन्नयनासाठी घेतली जातायेत. तीही मराठी साहित्य संमेलनेच आहेत. बुलढाण्याचे वामनदादा कर्डक साहित्य सम्मेलन झाले आहे, हे असे आवाज येत आहेत.
मला संमेलनाचे मुख्य संयोजक मा. सुरेश साबळे साहेबांनी दोन महिन्यांपासून सांगून ठेवले होते की संमेलनाला जायचे आहे. त्यांच्या या आश्वासक शब्दांनी मी ऊर्जांकित झालो. तात्काळ हो म्हणालो. 27 व 28 डिसेंबर 2025 या तारखा राखून ठेवल्या. जायच्या दिवशी निघालो. त्याच बस मध्ये सुप्रसिद्ध जागतिक चित्रकार आदरणीय श्रीधर अंभोरे साहेब आले. माझ्या जीवनातला हा प्रसंग कधीही विसरला जाणार नाही. त्यांच्या सोबतचा प्रवास! ऊर्जादायी..!! संमेलनाची सुरुवातच अशी ऊर्जामयी झाली.
बुलढाण्याला वामनदादा कर्डक साहित्य सम्मेलनात राहण्या खाण्यापिण्याची चोख व्यवस्था होती...
फ्रेश होऊन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर साहित्य नगरी गर्दे वाचनालय सभागृहाकडे निघालो. उद्घाटनाच्या कार्यक्रमात सुरेश साबळे शाहीर डी. आर. इंगळे हे फार मोजकेच बोलले पण संपूर्ण संमेलनावर प्रत्येक कार्यक्रमावर त्यांच्या तीक्ष्ण नजरा.. त्यांच्यासोबत स्वागताध्यक्ष रविकांत तुपकर मिसळून गेलेले. प्रेक्षकांमध्येही काही गडबड होणार नाही याची खबरदारी. काही संयोजक फिरत असलेले.. वातावरण असे निर्मित केले गेले की सबंध परिसरात मैत्री भाव पसरलेला....
उद्घाटक उत्तम कांबळे सर म्हणाले कमिटमेंट टू ह्यूमन राइट्स भूमिका असल्याशिवाय स्वतःला वाचवता येणार नाही. कुंपणावर असणाऱ्यांना झणझणीत चपराक देत त्यांचे व्याख्यान पुढे पुढे सरकत असणारे. कांबळे सरांचे व्याख्यान प्रत्येक वेळी दुर्मिळ प्रसंग असतो. मातीला नम्रतेने वंदन करणारा हा माणूस लक्षणीय आहे. त्यांच्या मधला कार्यकर्ता यावेळी जास्त क्रियाशीलपणे बोलतोय. रवींद्र इंगळे चावरेकर सर यांची मुलाखत चांगलीच गाजनारी. त्यांचे विद्रोही संशोधनावर असे

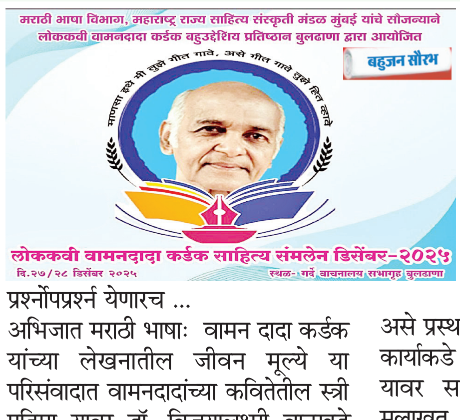

प्रश्नोंपप्रश्र्न येणारच ...
अभिजात मराठी भाषाः वामन दादा कर्डक यांच्या लेखनातील जीवन मूल्ये या परिसंवादात वामनदादांच्या कवितेतील स्त्री प्रतिमा यावर डॉ. विजयालक्ष्मी वानखडे यांनी सुंदर संशोधन सादर केले. जळगांवचे डॉ.मिलिंद बागुल आपल्या परिसंवादात बोलताना म्हणाले बाबासाहेब नेते होते, नेते आहेत आणि नेते असतील. डॉ भास्कर पाटील यांनी वामनदादांच्या कवितेतील प्रबोधन, निसर्ग प्रतिमा, त्याचं क्रांतिकारकत्व, विचार दर्शन इत्यादी विषयांवर प्रकाश टाकला. बीडचे प्रा. डॉ. मनोहर शिरसाट यांनी वामनदादा कर्डक यांचे साहित्य माणुसकेंद्रित आहे, त्यांची लोकशाही परंपरा, वामनदादांनी दिलेल्या प्रचलित प्रश्नांना उत्तर, वामनदादा जनतेचे विचार संवेदक होते, वामनदादांनी मानवी संस्कृतीची पुनर्मांडणी केली आणि सांस्कृतिक इतिहास हा काव्यमय पद्धतीने मांडला असे विचार व्यक्त केले. नांदेडच्या एस आर टी विद्यापीठाचे प्रो. डॉ. दिलीप चव्हाण यांनी वामनदादा कर्डक हे आंतरराष्ट्रीय गीतकार आहेत असे मत परिसंवादाच्या अध्यक्षीय भाषणात प्रतिपादन केले. त्यासाठी त्यांनी अनेक संदर्भ, पुरावे अनेक गाणी गीतं आणि कवितांचे विवेचन केले.
रवींद्र इंगळे चावरेकर यांची मुलाखत घेणारे नाशिकचे कादंबरीकार राकेश वानखडे असे म्हणाले की रवींद्र इंगळे चावरेकर सर तुमच्या या कार्यास मान्यता दिली तर आजवर आम्ही केलेलं जे काम आहे त्याला काही महत्व राहणार नाही असे प्रस्थापितांना वाटते म्हणून तर तुमच्या कार्याकडे डोळेझाक केले जात नसेल..!! यावर सभागृहातील सगळे हसले. ही मुलाखत अपूर्ण राहिली असा सभागृहात चर्चा होत होती.
हिंदी भाषेतील कथा, कादंबरीकार कैलाश वानखडे (IAS) हे सनदी अधिकारी असताना एक उत्कृष्ट कादंबरीकार देखील आहेत हे त्यांच्या मुलाखतीतून जाणवले.? कवी संमेलन फार बहारदार झाले.

संजय प्रल्हादराव डोंगरे,
वाडेगावकर, अकोला

सुप्रसिद्ध कवी अजीम नवाज राही यांच्या अध्यक्षतेत कवी संमेलनाचे सूत्रसंचालन अमरावतीचे प्रा. डॉ. अजय खडसे आणि कवी सुभाष किन्होळकर यांनी संयुक्तपणे केले. अनेक उत्तम उत्तम कविता यावेळी नव्याने ऐकायला मिळाल्या.
वामनदादा कर्डक साहित्य संमेलनाने अनेक मित्र भेटले. दूरवरून आलेल्या बुद्धिवंतांची पुनर्भेट आणि नव्या ओळखी! हा एक जीवनानुभव आहे. ही ऊर्जा अविरत आहे. ती सतत मिळाली पाहिजे. पुस्तकांचे स्टॉल्स भरपूर, तिथे फार महत्वाची पुस्तके हॉलच्या बाजूला सुंदर सजावटी. महत्वाच्या साहित्यिकांच्या नावाने परिसरात पाट्या लावलेल्या. तो परिसर त्यांच्या नावाने केलेला. उपस्थितीसाठी विंडो आणि वामनदादांच्या चित्रांचा भव्य कोलाज आकर्षून घेणारा.दूर दूरच्या खेड्यापाड्यातून लोककलावंत आलेले. विशेष म्हणजे या संमेलनात आंबेडकरी शाहिरी जलसा हे अकोल्याचे स्मृतीशेष दीनबंधु गुरुजी शेगावकर यांना त्यांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्ताने समर्पित केलेले होते. संयोजकांनी केलेली ही बाब मला अकोलेकर म्हणून विशेष भावली. शाहीरांनी सादर केलेले आंबेडकरी जलसे सादरीकरणाला नवा आयाम देणारे वाटले.
समारोप तर फारच जबरदस्त..अकोला येथील डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर उत्कर्ष प्रतिष्ठानचे संचालक प्राध्यापक मुकुंद भारसाकळे सर, रमेश तायडे साहेब, अशोक इंगळे, बुलढाण्याचे नाट्यकर्मी शशिकांत इंगळे यांचा सत्कार करण्यात आला. यावेळी संमेलन निमंत्रक तथा पत्रकार सिद्धार्थ आराख यांनी महत्वपूर्ण पाच ठरावाचे वाचन केले. त्यात वामनदादा कर्डक यांचे समग्र लेखन साहित्य महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळाने एकत्रीत करून शासनस्तरावर प्रकाशित करावे. असा एक महत्वाचा ठराव होता. ठरावाचे सूचक अर्थातच साहित्यिक तथा संमेलन संयोजक सुरेश साबळे होते. उपस्थितांना आपल्या उपस्थितीचे सोने झालेले पहायला मिळाले.
धन्यवाद !. ■ ■

सार्वजनिक आरोग्य विभाग महाराष्ट्र शासन नागपूरचे सेवानिवृत्त फार्म्यासिस्ट आणि सामाजिक कार्यकर्ते, नाट्यकलावंत, निवेदक दामोदर लोखंडे हे बहुजन सौरभ दैनिकाचे भागधारक आणि संचालक झाले त्यांचा धनादेश स्विकारताना निवासी संपादक संध्या राजुरकर तसेच आविष्कार संगीत अकादमीचे अनिल भगत.

भीमा कोरेगावचा विजयस्तंभ व नामांतराचा लढा सर्वांस प्रेरणादायी : डॉ. प्रदीप आगलावे

परभणी : 'आपण शूर वीरांचे वंशज आहोत. त्यांच्या शौर्याच्या स्मरणार्थ सन्मानार्थ शौर्याचे प्रतीक म्हणून भीमा कोरेगाव स्तंभ उभारण्यात आला. तसेच डॉ बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ नामांतर आंदोलनाचा लढा लोकशाही, अस्मिता आणि अस्तित्वाचा होता. शौर्याचे प्रतीक भीमा कोरेगाव स्तंभ आणि नामांतराचे लढा सर्वांसाठी प्रेरणादायी आहे. असे प्रतिपादन प्रसिद्ध विचारवंत आणि आंबेडकरी तत्त्वज्ञानाचे गाढे अभ्यासक डॉ. प्रदिप आगलावे यांनी केले.

धम्म मैत्री संवाद अभियानाच्या वतीने परभणी महानगरपालिकेच्या बी. रघुनाथ सभागृहात आयोजित शौर्य प्रेरणा अभिवादन सोहळा संपन्न झाला. यावेळी डॉ. प्रदीप आगलावे हे प्रमुख व्याख्याते म्हणून बोलत होते.

या सोहळ्याच्या अध्यक्षस्थानी गौतम मुंडे तर उद्घाटक सेलू नगरीचे नगराध्यक्ष मिलिंद सावंत होते. पुढे बोलतांना डॉ. प्रदीप आगलावे म्हणाले की, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे आंदोलन केवळ राजकीय नव्हते तर ते मानवी स्वातंत्र्याचे होते. डॉ. आंबेडकरांनी भीमा कोरेगाव शौर्य स्तंभास 1 जानेवारी 1927 रोजी भेट देऊन आणि प्रेरणा घेऊन महाडच्या चवदार तळ्याचे मानवमुक्तीचा सत्याग्रह केला. मराठवाडा विद्यापीठ नामांतर आंदोलन झाले. हे आंदोलन केवळ नामांतरासाठी नाही तर

लोकशाहीच्या रक्षणासाठी होते. महाराष्ट्राच्या विधीमंडळात नामांतराचा ठराव पास झाला. मराठवाडा विद्यापीठास डॉ. आंबेडकर यांचे नाव मिळणार म्हणून त्याविरोधात मराठवाड्यातील दलितांवर अन्याय-अत्याचार करण्यात आला. तेव्हा संपूर्ण मराठवाडा जळत होता. या नामांतर विरोधाचा प्रतिकार करण्यासाठी आणि डॉ. आंबेडकरांचे नाव विद्यापीठास देण्यासाठी आंदोलन झाले. शौर्याचा आणि नामांतर आंदोलनाचा इतिहास स्वाभिमान जागृत करणारा आणि आम्हास लढण्याची प्रेरणा देणारा आहे. विचारमंचावर स्वागताध्यक्ष सुरेश हिवराळे, सतीश कांबळे,अलंकृता कश्यप, डॉ. उपप्राचार्य शामसुंदर वाघमारे, प्रकाश शामकुवर, किरण मानवतकर, डॉ. विद्या कुलदीपक अशोक कांबळे, आशाताई खिल्लारे, शामकुंवर आदी उपस्थित होते.

नामांतर लढ्यातील योगदानाबद्दल साथी रामराव जाधव यांना मान्यवरांच्या हस्ते नामांतर योद्धा पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. या मानपत्राचे वाचन अलंकृता कश्यप यांनी केले. प्रारंभी गीत शौर्य नामांतराचे या सांस्कृतिक प्रबोधनात गायिका प्रांजल बोधक, गायक दासराव पुंडगे, गायिका भारती राऊत, प्रा शिवाजी कांबळे, शुभम मस्के यांनी गीते सादर केली त्यांना संगीत साथ ढोलकी सुभाष जोगदंड, तबला सुनील सावंत, बेंजो दिशांत, चंद्रकालाबाई खेबाळे, चौत्राबाई जाधव यांचा समावेश होता. भीमा कोरेगाव शौर्य गाजवणाऱ्या पूर्वज शाहिद सैनिकांना व नामांतराच्या लढ्यातील शहीद भीम सैनिकांना मानवंदना देऊन कार्यक्रमाचा समारोप करण्यात आला. कार्यक्रमाचे संचालन संजय बराटे यांनी केले तर कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी एम.एम. बरे, सुनील पवार, कचरूदादा गोडबोले, भूषण मोरे सुधाकर श्रीखंडे, राहुल घनसावंत, गौतम पंडित, विठ्ठल नंद, संजय घनसावंत, गयाबाई हजारे वाहुळेबाई, रेखा पाईकराव यांनी परिश्रम घेतले.

आज आदिवासी वधू -वर परिचय मेळावा व आदिवासी एकता महोत्सव

नागपूर : राणी दुर्गावती आदिवासी बहुउद्देशीय संस्था महाराष्ट्र राज्याच्या वतीने राज्यस्तरीय आदिवासी वधू-वर परिचय मेळवा तथा आदिवासी एकतेचे एकता महोत्सवाचे आयोजन सोमवारी 19 जानेवारी ला कविवर्य सुरेशभट सभागृह रेशीमबाग नागपूर येथे सकाळी 11 ते सायंकाळी 6 या दरम्यान, राज्यस्तरीय समस्त आदिवासी वधू-वर परिचय मेळावा व एकता महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आलेले आहे. यावेळी या कार्यक्रमाला महाराष्ट्र राज्याचे आदिवासी विकासमंत्री मा. अशोकजी उईके यांची प्रामुख्याने उपस्थिती राहील. तसेच कार्यक्रमाचे अध्यक्ष चिमूर गडचिरोली येथील खासदार मा. डॉ. नामदेव किरसान यांची उपस्थिती राहणार आहे. तरी या कार्यक्रमाला सर्व आदिवासी समाज बांधवांनी आपल्या कुटुंबासह उपस्थित राहण्याचे आवाहन संस्थेतर्फे करण्यात येत आहे. या कार्यक्रमाचे आयोजन राणी दुर्गावती बहुउद्देशीय संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. प्रकाश शेडमाके, कृती समितीचे अध्यक्ष श्री प्रदीप मसराम, कोषाध्यक्ष प्रशांत उईके आणि सहसचिव दशरथ मसराम तसेच दीपक कुलसुंगे, रतन कुमार टेकाम, मनोहर कोरेटीसह समस्त पदाधिकारी यावेळी परिश्रम घेत आहे.

महत्वाचे

पत्रकार भवन ट्रस्टचे अध्यक्ष प्रदीप कुमार मैत्र, सचिव शिरीष बोरकर तर कोषाध्यक्ष ब्रम्हाशंकर त्रिपाठी यांची निवड

नागपूर : टिळक पत्रकार भवन ट्रस्टच्या संचालक पदाची निवडणूक नुकतीच पार पडली. या संचालक मंडळातून अध्यक्षपदी प्रदीपकुमार मैत्र यांची एकमताने निवड करण्यात आली. तसेच सरचिटणीसपदी शिरीष बोरकर यांची निवड करण्यात आली. उपाध्यक्षपदी प्रभाकर दुपारे तर कोषाध्यक्षपदी ब्रम्हाशंकर त्रिपाठी सहसचिवपदी विवेक पुराडभट यांची निवड करण्यात आली. 'संचालक मंडळात सदस्यपदी' विनोद देशमुख, जोसेफ राव, विश्वास इंदूरकर, संजीब गांगुली, महेश उपदेव, भूपेंद्र गणवीर, महेंद्र आकांत यांची निवड करण्यात आली असून नामनियुक्त सदस्य म्हणून धर्मेंद्र जोरे यांची निवड करण्यात आली. आणि विशेष आमंत्रित म्हणून सुनील तिवारी आणि मनिष सोनी यांची पण निवड केली आहे. या कार्यकारणीचा कार्यकाळ सहा वर्षाचा राहील.

बसपा ने राज्यात 6 जागा जिंकल्या

नागपूर : राज्यात झालेल्या महानगर पालिकेच्या निवडणुकीत बसपाने 6 जागेवर विजय मिळविला असून अमरावती येथून 3, नागपूर, चंद्रपूर व अहिल्यानगर येथून 1, 1 अशा 6 जागा जिंकल्या असल्या तरी राज्यातील निकाल हा काँग्रेस भाजपने संयुक्तरीत्या द्व1द्व चा घोटाळा करून लावला आहे, असा आरोप बहुजन समाज पार्टी महाराष्ट्र प्रदेशचे मीडिया प्रभारी उत्तम शेवडे यांनी केला आहे.

महापालिकेच्या निवडणूक निकालाचा डाटा एक क्लिकवर उपलब्ध

नागपूर : नागपूर महापालिकेचा निकाल लागल्यानंतर लोकांमध्ये निकालाबद्दल उत्सुकता असते. मतदारांना व नागरिकांना महानगरपालिकेच्या निकालाची संपूर्ण माहिती नागपूर महानगरपालिकेच्या संकेतस्थळावर लिंक उपलब्ध करून दिली केले आहे. यावर नागरिकांना प्रत्येक प्रभागाचा निकाल, राजकीय पक्षांना मिळालेल्या मतांची टक्केवारी, झोननिहाय राजकीय पक्षांचे पक्षीय बलाबल, मनपाच्या सभागृहात प्रत्येक पक्षाचे प्रतिनिधीत्व अशा सर्व मुद्यांचा विचार करून हे विकसित केले आहे. तसेच यावर माहिती डाऊनलोड करण्याची सुविधा दिली आहे. क्यूआर कोडचा वापर करूनही ही सर्व माहिती नागरिकांना जाणून घेता येणार आहे. नागपूर महानगरपालिकेच्या सार्वत्रिक निवडणुकीची मतमोजणी संपलेली आहे. यांच्या नेतृत्वात मनपाच्या माहिती व तंत्रज्ञान विभागाचे प्रमुख श्री. स्वप्निल लोखंडे यांनी ही सर्व माहिती एकत्रित लिंक विकसित केली आहे. ही लिंक मनपाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून दिली आहे. नागरिकांना https://civicpoll.emergent.host/citizen या लिंकवर जाता येईल.

बार्टीच्यावतीने समतादूत व प्रकल्प अधिकारी यांची 19 व 20 जानेवारी

महाड येथे राज्यस्तरीय कार्यशाळा

महाड : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) पुणे संस्थे अंतर्गत शासनाच्या विविध योजनांचा प्रसार -प्रसार करणाऱ्या संपूर्ण राज्यभरातील समतादूत व प्रकल्प अधिकारी यांच्या दोन दिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन क्रांतीभूमी महाड येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्मारकामध्ये 19 व 20 जानेवारी रोजी करण्यात आल्याची माहिती समतादूत प्रकल्पाचे प्रमुख डॉ. बबन जोगदंड यांनी दिली. राज्यभरातील प्रत्येक तालुक्यात गेल्या अनेक वर्षांपासून भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, छत्रपती शिवाजी महाराज, लोकराजा शाहू महाराज, क्रांतीससूर्य महात्मा जोतिराव फुले, सावित्री, जिजाऊ, रमाई आदी समतावादी महापुरूषांच्या समतेच्या विचाराचा प्रसार, प्रचार तसेच भारतीय राज्यघटनेतील संविधानिक मूल्यांचा प्रसार व प्रचार संपूर्ण राज्यामध्ये करण्याचे महत्वपूर्ण काम करत असतात. समतादुतांच्या कार्याला अधिक गती येण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर राष्ट्रीय स्मारक महाड जिल्हा रायगड येथे दि. 19, 20 जानेवारी 2026 रोजी दोन दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले आहे. या कार्यशाळेचे उद्घाटन दूरदृश्य प्रणालीद्वारे सामाजिक न्याय विभागाचे प्रधान सचिव 'डॉ हर्षदीप कांबळे', तसेच बार्टी संस्थेचे महासंचालक 'सुनील वारे' यांच्या हस्ते करण्यात येणार आहे. यावेळी बार्टी संस्थेचे निबंधक विशाल लोंढे, विस्तार व सेवा विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. बबन जोगदंड, लेखाधिकारी नितीन चव्हाण उल्हास शिंदे आदी उपस्थित राहणार आहेत. या कार्यशाळेत दोन दिवस भरगच्च कार्यक्रम असून समतादुतांना विविध कौशल्य, ज्ञान देऊन त्यांची क्षमता वृद्धी करण्यात येणार आहे. पहिल्या सत्रात डॉ. बबन जोगदंड हे मार्गदर्शन करणार आहेत.

डॉ. विकास आवटे, मुंबई, डॉ. दत्ता कोहीनकर, प्रसिद्ध व्याख्याते पुणे, संमोहन तज्ञ नवनाथ गायकवाड, पुणे हे या कार्यशाळेला संबोधित करतील. तसेच या कार्यशाळेमध्ये सुनील पाटील हे मार्गदर्शन करणार आहेत. समताधदुतांसाठी नव्याने तयार करण्यात आलेल्या ऑनलाईन ॲपचे उद्घाटनही या कार्यशाळेत होणार आहे. 20 जानेवारी रोजी समता दुतांच्या माध्यमातून 'संविधान जनजागृती कशी करावी' अयाविषयी सुमेध थोरात, व सतीश पाईकराव हे सादरीकरण करतील. 'मी रमाई बोलतेय' हा एकपात्री प्रयोग प्रा. रमणी सोनवणे पुणे या सादर करणार असून हा प्रयोग 20 जानेवारी रोजी सायंकाळी 5.30 ते 6.30 होणार आहे. त्याचबरोबर 19जानेवारी रोजी सायंकाळी 6.00 ते 7.30 या वेळेत 'मी तुमची सावित्री' हा एकपात्री प्रयोग मेघना झुंझुम या सादर करणार आहेत. त्याच रात्री 9.00 ते 10.30 या वेळात प्रसिद्ध समोहन तज्ञ नवनाथ गायकवाड यांचा कार्यक्रम होईल.

परिवर्तनवादी लोकांनी प्रत्येक क्षेत्रामध्ये भागीदारी करावी : सहभागी वक्तयांचा सूर

नागपूर : परिवर्तना करिता भागीदारी असणे फार गरजेचे आहे. सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक आर्थिक, राजकीय, क्षेत्रात आपली थोडी तरी भागीदारी पाहिजे. समुहाने एकत्र कार्य करणारी कृती होय असे डि.आर. कांबळे यांनी सांगितले. परिवर्तन विचार मंच आयोजित बैठकीत विविध क्षेत्रातील मान्यवर वक्त्यांनी आपली भूमिका मांडली तर परिवर्तन साहित्य संमेलन जुनी दिघोरी येथे होत आहे यावर आर्थिकदृष्ट्या खर्चावर प्रा. भीमराव गायकवाड यांनी भाष्य केले. संमेलन यशस्वी करण्याकरिता एकजुटीने कार्य करण्याची गरज आहे असे माधुरी लोखंडे यांनी सांगितले तर संमेलनातील स्वागत समितीत सहभागी मंडळीची यादी स्वागताध्यक्ष प्रा. प्रिति तिरपुडे यांनी वाचून दाखविली दिनांक 30 जानेवारी परिवर्तन ग्रंथ मार्च मध्ये विविध वेषभूषा वर डॉ. वीणा यांनी विचार व्यक्त केले. विविध बाबीवर शिल्पा मकेश्वर तर कवी संमेलन संदर्भात प्रकाश बावनगडे यांनी विचारणा केली. चित्रकथा चित्र प्रदर्शन वर दिनकर मडकवाडे तर विविध गीतांच्या माध्यमातून जनजागृती वर प्रा. दिपक बनसोड यांनी मत व्यक्त केले. सांस्कृतिक कार्यक्रम संदर्भात चितरंजन चौरे , ज्योत्स्ना बनसोड यांनी सांगितले. काव्यफुले कवी संमेलन महोत्सव वर डॉ. अजय चिकाटे, प्रभू फुलझेले, यांनी सूचना केल्या तर संमेलन कसे यशस्वी यावर प्राचार्य संध्या राजूरकर यांनी विचार व्यक्त केले. सभेच्या अध्यक्षस्थानी विलास गजभिये होते. संचालन आणि भूमिका प्रा. भीमराव गायकवाड तर आभार ज्योत्स्ना बनसोड यांनी केले. भदंत नागदिपंकर, मीरा मदनकर, सुनिता रामटेके, नरेश मेश्राम आदी उपस्थित होते.

फातिमाबी साहित्य संमेलनात प्रवीण बागडे यांचा काव्यवाचनासाठी सन्मान

श्रीरामपूर : भारताच्या पहिल्या मराठी मुस्लिम महिला शिक्षिका फातिमा शेख यांच्या जयंतीनिमित्त ग्रामीण मुस्लिम मराठी साहित्य संस्था, श्रीरामपूर यांच्या वतीने 11 जानेवारी 2026 रोजी ऑकेशन्स बँक्वेट हॉल, बेलापूर रोड येथे आयोजित चौथे राज्यस्तरीय 'युगस्त्री फातिमाबी शेख' साहित्य संमेलन उत्साहात पार पडले. या संमेलनातील कवी संमेलन सत्रात सामाजिक आशय असलेल्या प्रभावी काव्यवाचनासाठी नागपूर येथील साहित्यिक प्रवीण बागडे तसेच प्रभाकर सोमकुवर यांचा गौरव करण्यात आला. 'युगस्त्री फातिमा माई' या विषयावर तसेच सामाजिक वास्तव मांडणाऱ्या कवितांच्या सादरीकरणासाठी दोन्ही कवींना मराठी भाषांतरित पवित्र कुरआन, प्रमाणपत्र व स्मृतीचिन्ह देऊन सन्मानित करण्यात आले. त्यांच्या या सन्मानाबद्दल साहित्यिक वर्तुळातून अभिनंदनाचा वर्षाव होत आहे.

फातिमा शेख यांच्या कार्याचा गौरव करताना फातिमाबी शेख प्रतिनिधिक काव्यसंग्रहाच्या संपादिका अनिसा सिकंदर यांनी, फातिमाबींची जयंती शाळा-महाविद्यालये तसेच शासकीय-निमशासकीय कार्यालयांमध्ये व्यापक पातळीवर साजरी व्हावी, तसेच त्यांच्या नावाने विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठी ठोस प्रयत्न होणे अत्यावश्यक असल्याचे प्रतिपादन केले. कविसंमेलन नूरजहां शेख यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाले. यावेळी महाराष्ट्राच्या विविध जिल्ह्यांतून आलेल्या कवींनाही सन्मानित करण्यात आले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व संचालन खाजाभाई यांनी केले, तर आभारप्रदर्शन शफी सैय्यद यांनी केले. स्त्रीशिक्षण, सामाजिक समता आणि प्रबोधनाचा वारसा जपणाऱ्या फातिमाबी शेख यांच्या स्मृतीला उजाळा देणारे हे संमेलन साहित्यप्रेमींमध्ये विशेष चर्चेचा विषय ठरले.

स्मृतिशेष डॉ. मधुकरराव वासनिक यांचे जयंती निमित्य

19 व 20 जानेवारीला उद्योजकता मेळावा आणि वार्षिक क्रीडा व सांस्कृतिक महोत्सव

नागपूर : पीपल्स वेलफेअर सोसायटीचे संस्थापक व माजी आमदार स्मृतिशेष डॉ. मधुकरराव वासनिक यांचे जयंती निमित्य दोन दिवसीय उद्योजकता मेळावा आणि वार्षिक क्रीडा व सांस्कृतिक महोत्सवाचे आयोजन महाविद्यालयाच्या प्रांगणात दि. 19 व 20 जानेवारी 2026 रोजी करण्यात येत आहे. या महोत्सवाचे उदघाटन दि. 19 जानेवारी ला श्री. हेमंत वाघमारे (जिल्हा उद्योजक केंद्र प्रमुख, एम. आय. डी. सी. हिंगणा, नागपूर यांचे हस्ते आणि पीपल्स वेलफेअर सोसायटीचे अध्यक्ष आणि सदस्य यांच्या विशेष उपस्थितीत संपन्न होणार आहे. महोत्सवाच्या उदघाटन सत्राच्या अध्यक्ष महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. प्रज्ञा बागडे राहतील. या प्रसंगी आयोजित उद्योजकता मेळाव्यामध्ये महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या स्वयं रोजगार व उद्योजक कौशल्यास वाव मिळावा आणि आत्मनिर्भर होण्याच्या दृष्टीने स्वतः विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या वस्तूंचे प्रदर्शन आणि विक्री तसेच ग्रामीण भाग आणि परिसरातील होतकरू महिला उद्योजिका, महिला बचत गट यांनी निर्मित केलेल्या वस्तु जसे खाद्यपदार्थ, वाळवणीचे पदार्थ, चविष्ट लोणची, सजावटीच्या वस्तु, हँडलूम वस्तु, भरतकाम आणि नक्षीदार कापड, विविध घरगुती उपयोगाच्या वस्तु, सुगंधी पदार्थ, हर्बल उत्पादने, आरोग्यवर्धक उत्पादने इत्यादि वस्तूंचे प्रदर्शन आणि विक्री या मेळाव्यात करता येईल. आयोजन समिति च्या प्रमुख प्राचार्य डॉ. प्रज्ञा बागडे, समन्वयक प्रा. निशा मोहन वासनिक (सदस्य- पीपल्स वेलफेअर सोसायटी) महिला समिति च्या समन्वयक डॉ. अमृता डोरलीकर, (9326234282), सांस्कृतिक समितीचे प्रमुख व मेळाव्याचे सह समन्वयक डॉ. चंद्रशेखर पाटील (9421706504) व प्रा. गामिनी मेश्राम (उप प्राचार्य कनिष्ठ महाविद्यालय) तसेच खालील सदस्य- अनुक्रमे डॉ. मनिषा नागपुरे, डॉ. विवेक चव्हाण (9373696342), डॉ. अमोल मेंढे (9552459094), डॉ. सुशांत चिमनकर (सह-समन्वयक राष्ट्रीय सेवा योजना - 8275291252) डॉ. कमलाकर तागडे (9423634650), डॉ. सौरभ मोहोड (संचालक-शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग 9579117650), प्रा. सिद्धार्थ वाणी ग्रंथपाल 8698824966) यांच्याशी उद्योजकता मेळाव्यात सहभागासाठी भ्रमण ध्वनि वर संपर्क साधावा. उद्योजकांना आपल्या स्टॉल साठी 1000 रुपये इतक्या माफक दरात नोंदणी करता येईल. शहरातील आणि महाविद्यालय परिसरातील नागरिकांनी मोठ्या संख्येने सहभागी होऊन या मेळाव्याचा लाभ घ्यावा. असे आवाहन आयोजकांच्या वतीने करण्यात आलेले आहे.

रिपब्लिकन लोकशाही मोर्च्याला जनतेचा मर्यादित पण अर्थपूर्ण प्रतिसाद

नागपूर : महानगरपालिका निवडणुकीत रिपब्लिकन लोकशाही मोर्चा व त्याच्या घटक पक्षांनी अधिकृत अथवा समर्थित उमेदवार उभे करून निवडणूक लढवली. काही प्रभागांमध्ये बसप, रिपब्लिकन, वंचित बहुजन आघाडी आदी उमेदवारांना परस्पर समर्थन देण्यात आले. विविध प्रभागांत या उमेदवारांना लक्षणीय मते मिळाली असून, काही ठिकाणी तिसऱ्या व चौथ्या क्रमांकावर समाधानकारक मतदान झाले आहे. मोर्च्याच्या उमेदवारांना प्रभाग क्रमांक 10-ड (रमेश घाटोळे - 3097), 27-अ (मुजीब भाई वारसी -3407), 28-ब (ज्योती प्रकाश ढगे - 2662), 33-अ (अजय डांगे-2781) आदी प्रभागांत उल्लेखनीय मते मिळाली. तसेच वंचित बहुजन आघाडीला समर्थन दिलेल्या प्रभाग क्रमांक 17-अ (सत्यभामा लोखंडे - 4259), 17-क (भारती झांबरे - 2872) व 35-ड (विशाल वानखडे -2017) येथेही चांगला प्रतिसाद दिसून आला. रिपब्लिकन लोकशाही मोर्चा हा ओबीसी, आदिवासी, रिपब्लिकन व वंचित समाजाच्या एकजुटीसाठी स्थापन करण्यात आला असून, यामध्ये 10 राजकीय व 6 सामाजिक-कामगार संघटनांचा समावेश आहे. काही अपवाद वगळता आंबेडकरी संघटना स्वतंत्र राहिल्या असल्या, तरी गोंडवाना गणतंत्र पार्टी, बहुजन मुक्ती पार्टी व फॉरवर्ड ब्लॉक यांसारख्या संघटनांनी मोर्च्यात सहभागी होऊन उमेदवार दिले, हे मोर्च्याचे महत्त्वाचे यश मानले जात आहे. मोर्च्याच्या पाच ठिकाणी उमेदवारांना तिसऱ्या क्रमांकाची, तर तीन ठिकाणी चौथ्या क्रमांकाची मते मिळाली. जनतेचा पाठिंबा कमी प्रमाणात असला, तरी मिळालेला विश्वास महत्त्वाचा असून, पाठिंबा देणाऱ्या सर्व मतदारांचे आभार मानण्यात आले आहेत. दरम्यान, मुस्लिम समाज एकजूट झाल्यामुळे त्यांच्या पक्षांना यश मिळाल्याचे चित्र दिसून आले. मात्र रिपब्लिकन कार्यकर्ते व जनता एकजूट कधी होणार, असा प्रश्न उपस्थित केला जात आहे.

मोर्च्याने ईव्हीएम प्रणालीवरही गंभीर आक्षेप नोंदवले आहेत. 'ईव्हीएम असेपर्यंत सत्ताधारी सत्तेत राहणार' असा आरोप करत ईव्हीएम हटाव, देश बचाव व निवडणूक आयुक्त हटाव, देश बचाव अशी भूमिका मांडण्यात आली. फेक नॅरेटिव्ह, पैशाचा मोठ्या प्रमाणावर वापर, भ्रष्ट यंत्रणा व निवडणूक दलाली यामुळे सामान्य उमेदवारांना विजय मिळणे अशक्य होत असल्याचा आरोप करण्यात आला आहे. तसेच काही राजकीय पक्षांतील पदाधिकारी तिकीट देण्यासाठी पैसे मागतात, अहंकारी व दलाली करणारे पदाधिकारी समाजाची एकजूट होऊ देत नाहीत, अशी तीव्र टीका करण्यात आली. समाजातील आर्थिकदृष्ट्या सक्षम वर्ग निवडणूक प्रक्रियेत सहभागी न होता केवळ स्वत:पुरता मर्यादित राहत असल्याने, आर्थिक अभावामुळे अनेक उमेदवार प्रभावीपणे निवडणूक लढवू शकत नसल्याची खंतही व्यक्त करण्यात आली आहे. रिपब्लिकन लोकशाही मोर्च्याने येत्या काळात समाजातील सर्व घटकांना एकत्र आणून व्यापक संघर्ष उभारण्याचा निर्धार अरूण गाडे यांनी व्यक्त केला आहे.

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

प्रवीण गायकवाड
09850301528
विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड,
वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी

निलेश कांबळे
मो. 94236 34976
एरिया : उंटखाना, दत्तात्रयनगर,
सुभेदार ले आउट , म्हाळगीनगर

सुनील कुंभारे
मो. 98238 94329

विशाखा नारायणे
मो. 99602 41648
एरिया : जोगी नगर , काशी नगर,
धाडीवाल ले आऊट,
सुयोग नगर, रानवाडी

प्रमोद चहांदे
मो. 9273170800
जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट,
संयोग नगर, नरेंद्र नगर,

चंदू नगरारे
मो. 9975968852
शताब्दी नगर, काशी नगर,
अभयनगर, जयवंतनगर,
भीम नगर, जोगी नगर.

निलेश वालदे
मो.9764772886
मोहन नगर. गौतम नगर,
गड्डीगोदाम परिसर

मसारकर
मो. 918080158604
धाडीवाल ले आउट.

लिना विनोद भोवते
मो.9021770694
इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक,
नाराघाट.

प्रविण राजाराम ठवरे
मो. 9372331798
मॉडेल टॉऊन, बेझनबाग.

रितेश अनिल बोदेले
मो. 9511843694
WCL पॉव ग्रीड

गगन प्रताप नाहारकर
मो. 8793389936
मेकोसाबाग, नवा नकाशा.

प्रमोद बागडे
मो. 9764973627
इंदोरा, सुगत नगर.

बी प्रकाश राव
मो. 9022621075
भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.

पुष्पीत कराडे
मो. 8055416108
वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.

राहुल राजकुमार जांबुळकर
मो. 9673392025, नारी.

श्रीकांत वासनिक
मो. 9767624345
काचीपूरा, बाबूळखेडा, पार्वती नगर,
रमा नगर, जय भिम नगर.

मंगेश शंभरकर
मो. 9970258703
नरेंद्र नगर, सुयोग नगर,
भिम नगर, शताब्दी नगर.

निळकंठ वि. जवादे
मो. 9623773365
रमा नगर, मनीष नगर.

विनोद कृष्णराव डूले
वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकळी,
गोधनी रोड, .
मो. 7447767922

आशिष थुल
मो. 9423400956
धरमपेठ, आंबेडकरनगर

राम मानवटकर
मो. 8626037360,
न्यू. मनिष नगर

अमन शरणागत
मो.9575673895
टेकअप सिटी , दिघोरी,
बहादूरा पेपर एजन्सी,

राहुल आठवले
मो.8485854398
संबोधी बुद्ध विहार, गिट्टीखदान,
काटोल रोड, नागपूर

दिगाबर पांडुरंग वासनिक
मो.9561974131
454- नविन सुभेदार ले आऊट
दिनेश पेपर एजन्सी

गौतम भीमराव मेश्राम
जयवंत नगर , अभयनगर
मो. 9975941830

स्वप्निल वाढबुधे
न्यू अमर नगर, शेषनगर, विठ्ठल नगर, सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन नगर. मो. 96046 54382

योगेश मेहर
टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर
मो. 919552971648

दिनेश टेंभुर्णे
इंदोरा, लष्करी बाग, बेझनबाग,
पी. डब्ल्यू एस. कॉलेज परिसर
मो. 8806511702

गजानन गायकवाड
कार्तिक मार्टङ्ग , बेसा सेंटर,
पेट्रोल पंप जवळ, बेसा
मो.9921552488

राजेश नंदनवार
राहुलनगर, सोमलवाडा
मो. 9850335018

विनायक हाडके
प्रतापनगर
मो.न.9545750757

शैलेश माटे
जयताळा, त्रिमूर्ती नगर,
अंबाझरी मो. 9767987363

संदिप टेंभुरकर
समता नगर, नारा रोड नागपूर
मो. 8657565247

शशिकांत नारनवरे
एस एस न्युज पेपर अँड मॅक्झिन सेंटर नरेंद्र नगर चौक रिंग रोड नागपूर 15
मो नं. 94033 42555

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. **RNI No. MAHMAR 2020/84035** Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648